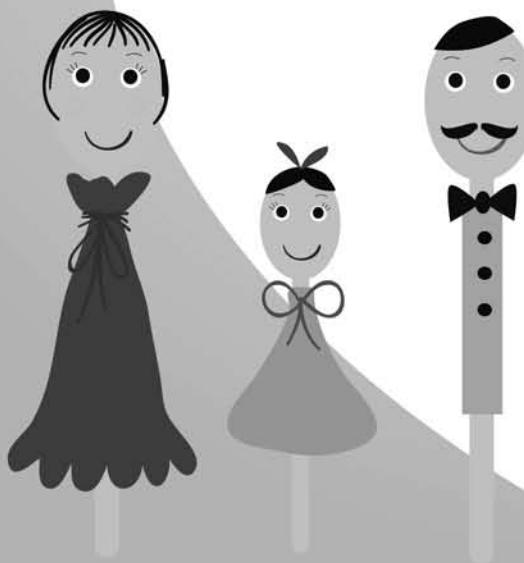
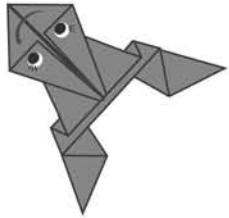
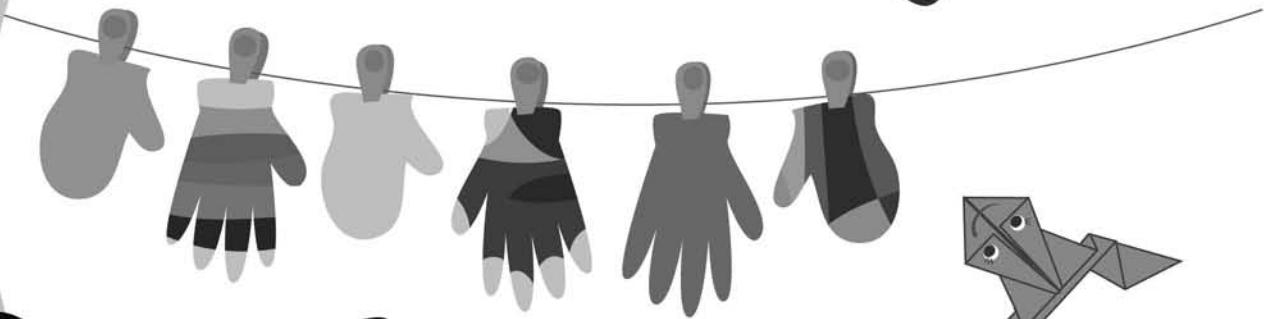
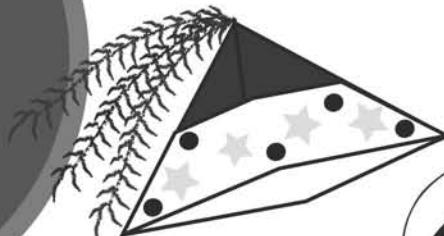

Приручник за учитеље

за наставу ликовне културе
у другом разреду основне школе

уз уџбеник
**Ликовна
култура**

Хелен Е. Бакли МАЛИ ДЕЧАК

Једном је један мали дечак отишао у школу.
Био је он баш мали дечак.
А то је била прилично велика школа.
Али, када је мали дечак
Открио да може да уђе у своју учоницу
Право из дворишта,
Био је срећан.
И школа му више није изгледала
Толико велика.

Једнога јутра,
Када је дошао у школу,
Учитељица рече:
„Данас ћемо цртати“.
„Дивно!“, помислио је мали дечак.
Волео је да црта.
Могао је све да нацрта:
Лавове и тигрове,
Пилиће и краве,
Возове и чамце
И извадио је боице
И почeo да црта.

Али, учитељица је рекла:
„Сачекајте! Још није време да почнете!“
И чекала је док сви не буду били спремни.
„Сада ћемо“, рекла је учитељица,
„Да цртамо цвеће.“
„Дивно!“, помислио је мали дечак.
Волео је да црта цвеће
Ружичастим, наранџастим и плавим бојама.

Али учитељица је рекла:
„Чекајте! Показаћу вам како“.
И нацртала је цвет на табли.
Био је црвен са зеленом дршком.
„Ево!“, рекла је учитељица.
„Сада можете да почнете.“

Мали дечак је гледао учитељичин цвет.
Онда је погледао свој цвет.
Више му се свиђао сопствени цвет.
Али, то није рекао,
Само је окренуо лист
И нацртао цвет као што је био учитељичин.
Био је црвен са зеленом дршком.
Једнога дана,
Када је мали дечак,
Потпуно сам,
Отворио дворишна врата,
Учитељица је рекла:
„Данас ћемо правити нешто од глине“.
„Дивно!“, помислио је мали дечак.
Волео је глину.

Умео је да прави свашта од глине:
Змије и Снешка Белића
Слонове и мишеве,
Аутомобиле и камионе.
И почeo је да гњечи
Свој грумен глине.
Али, учитељица је рекла:
„Сачекајте! Још није време за почетак!“
И сачекала је док сви не буду били спремни.
„Сада ћемо“, рекла је учитељица,
„Да правимо чинију.“
„Дивно!“, помислио је мали дечак.
Волео је да прави чиније.
И почeo је да прави чиније
Свих облика и величина.

Али учитељица је рекла:
„Чекајте! Показаћу вам како се то ради“.
И показала је свима како да направе
Једну дубоку чинију.
„Ево!“, рекла је учитељица,
„Сада можете да почнете.“

Мали дечак је гледао учитељчину чинију
А онда је погледао своју.
Та му се више допадала,
Али то није рекао.
Поново је замесио велику лопту од своје глине
И направио чинију исту као учитељчину.
То је била дубока чинија.

Врло брзо
Мали дечак је научио да чека,
И да гледа,
И да прави баш исто као учитељица.
А онда, убрзо затим,
Више није знао сам да прави ствари.

Тада се догодило
Да се мали дечак са својом породицом
Преселио у неки други град.
И мали дечак
Морао је да иде у другу школу.

Та школа била је још већа
Него она тамо,
И нису постојала дворишна врата која су водила
Право до његове учионице.
Морао је да се пење уз неколико степеника
И да иде дугим ходником
Да би стигао до своје учионице.

И баш првог дана
Кад је ту стигао, учитељица је рекла:
„Данас ћемо да цртамо“.

„Дивно!“, помислио је мали дечак
И чекао да му учитељица
Каже шта да ради.
Али, учитељица није ништа рекла.
Само се шетала учионицом.

Када је стигла до малог дечака,
Упитала је: „Зар не желиш да нацрташ неку слику?“
„Желим“, одговорио је мали дечак. „Шта да цртам?“
„Не знам док не нацрташ“, рекла је учитељица.
„Како ћу то да нацртам?“, запитао је мали дечак.
„Како год желиш“, рекла је учитељица.
„А којом бојом?“, питао је мали дечак.
„Било којом“, рекла је учитељица.
„Ако сви цртају исто
И користе исте боје,
Како бих знала ко је који цртеж нацртао
И чији је који?“
„Не знам“, рекао је мали дечак.
И почeo је да црта ружично, наранџасто и плаво цвеће.

Волео је своју нову школу
Иако није имала дворишна врата
Која су водила до његове учионице!

Превела Златица Бабић

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне културе јесте да се подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета.

Задаци:

- настава ликовне културе има задатак да развија способност ученика за опажање облика, величина, светлина, боја, положаја облика у природи;
- да развија памћење, повезивање опажених информација, што чини основу за увођење у визуелно мишљење;
- стварање услова за разумевање природних законитости и друштвених појава;
- стварати услове да ученици на сваком часу у процесу реализације садржаја користе технике и средства ликовно-визуелног изражавања;
- развијање способности за препознавање традиционалне, модерне, савремене уметности;
- развијати ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава;
- развијати љубав према вредностима израженим у делима свих облика уметности;
- да ствара интересовање и потребу за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара;
- да осетљивост за ликовне и визуелне вредности коју стичу у настави примењују у раду и животу;
- развијати сензибилитет за лепо писање;
- развијати моторичке способности ученика.

Оперативни задаци

Ученици треба да:

- схвате ликовно-визуелни рад као израз индивидуалног осећања, доживљаја и стваралачке имагинације;
- опажају, сећају се, објашњавају и реконструишу појаве или ситуације;
- стекну искуства о: оплемењивању животног и радног простора, контрасту облика, карактеру облика, коришћењу материјала за рад, визуелним знаковима, опажањима облика у кретању, компоновању, рекомпоновању, дејству светlostи на карактер облика;
- развију навику лепог писања;
- развију осетљивост за лепо писање (ћириличка и латиничка палеографија).

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

КРЕТАЊЕ ОБЛИКА У ПРОСТОРУ

Кретање више облика у простору, кретање једног облика у простору.

Појмови: кретање, простор.

ДЕЈСТВО СВЕТЛОСТИ НА КАРАКТЕР ОБЛИКА (СВЕТЛОСТ)

Природна и вештачка светлост, силуeta, сенка (сопствена и бачена), фигура и позадина, светло и сенка у фигури.

Појмови: светлост, силуeta.

АМБИЈЕНТ – СЦЕНСКИ ПРОСТОР

Израда маски, костима и сцене.

Појмови: амбијент, сцена.

ЛЕПО ПИСАЊЕ СА КАЛИГРАФИЈОМ

Писање латиничких слова упоредо са ћириличким словима.

Писање латиничких и ћириличких слова у складу са калиграфским принципима.

Појмови: латиница и ћирилица.

КОНТРАСТ (КАО МОТИВАЦИЈА ЗА ОПАЖАЊЕ ОБЛИКА)

Природни и вештачки облици, слагање – разлагање, разлагање – слагање, једнобојан – вишебојан, обрађен – необрађен, прав – крив, једноставан – сложен, испупчен – удубљен.

Појмови: контраст.

РАЗНЕ ВРСТЕ ЗНАКОВА И СИМБОЛА

Печат, грб, симболи, словни и нотни знаци.

Појмови: хералдика.

ЈЕДНОБОЈНА КОМПОЗИЦИЈА УПОТРЕБНИХ ПРЕДМЕТА (КЛУАЖ)

Једнобојна композиција употребних предмета.

Појмови: клуаж, једнобојан.

ЗАМИШЉАЊА

Вербални опис, текст, фотографија...

Појмови: фотографија.

ПРЕОБЛИКОВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА ИЛИ ПРЕДМЕТА ЊИХОВИМ СПАЈАЊЕМ (ВЕЗИВАЊЕ)

Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем.

Појмови: везивање.

Оријентациони избор ликовних дела и споменика културе према садржајима програма.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм ликовне културе даје сваком наставнику слободу, могућности да испољи креативност, да проналази одговарајуће облике, методе и средства за реализацију. Упутство ће му помоћи у процесу стварања сопствених идеја, никако, дакле, шаблона, односно очекује се да и сам наставник буде креативан у свом раду. То значи да је потребно да за сваки задатак и сам наставник начини визуелну припрему (ликовни рад) како би уочио карактер задатка и начине рада у реализацији таквог задатка, што ће бити нека врста опомене или самоконтроле у процесу постављања захтева упућеног ученицима. Најважније је извршити идентификацију садржаја, полазећи од опажања околине (природе и вештачког човековог окружења – објекти које је човек начинио). Најбоље је учење од природе, посматрање, опажање и уочавање непоновљивости природе, из чега ће произаћи и потреба за очувањем природе, а потом симболичан израз карактеристичних елемената који ће означити и природу ученика. То ће бити прилика да се одреди појам у садржају два до три подпојма и неколико информација што ће имати образовано значење. Треба водити рачуна да захтев буде сведен и прилагођен узрасним могућностима ученика (његовим психофизичким карактеристикама), чиме ће бити задовољен елементарни захтев да за предвиђено време од једног, до два часа, ученик заврши свој рад. Непримерено је да ученик завршава своје радове код куће, да би га потом наставник накнадно оценио. Ученик треба да зна какав му је задатак постављен, сам треба да проналази решења задатка, по логици непосредног естетског доживљаја. Поред визуелне припреме наставник треба да има и писмену припрему (писану) која се ослања на глобално и оперативно планирање за сваку годину посебно и за сваки час понаособ. Наставник треба да приђе решавању задатка самостално. Уколико се деси да тренутно нема неку своју идеју, ова кратка образло жења целина програма треба да му послуже

као мотивација за проналажење својих идеја. Није препоручљиво да наставник нуди теме ученицима. Наставник треба да води разговор са ученицима како би сваки ученик пре почетка рада дошао до своје идеје, а на основу понуђеног ликовног садржаја.

Приликом планирања треба водити рачуна да се предвиди око 60% обраде новог градива према 40% вежбања. Под појмом обраде новог градива подразумева се први рад предвиђеног садржаја у некој од предвиђених техника и коришћења материјала. Вежбањем су предвиђени исти садржаји (али реализовани у другим техникама и другим материјалима у односу на први рад). Сваки наставник би требало да сачини по тим принципима годишњи план рада из кога ће касније сачинити оперативне планове рада за сваки месец посебно. У процесу израде годишњих и оперативних планова рада, наставник треба да води рачуна о идентификацији садржаја, а најбоље би било када би и сам нацртао, насликао и извајао неки од предвиђених наставних јединица – садржаја програма, како би му биле јасне представе колико је времена потребно за израду једног таквог рада. Исто је тако битно да утврди ниво захтева за ученике, јер уколико наставник није у могућности да реализује такав задатак, непримерено је да тако нешто тражи и од ученика. У процесу мотивисања ученика за рад, наставник ће водити разговор о предвиђеним садржајима (ликовни садржаји), чиме ће створити услове, а ослањајући се на знања ученика стечена у другим областима, да сваки ученик пронађе своју тему за рад. Наставник никад не треба да каже коју ће тему ученици цртати, сликати или вајати! Ученик сам треба да дође до своје теме, то наглашавамо према планираном садржају, како се не би десило да на сваком часу наставник каже „Данас ћете цртати или сликати слободну тему“. Ученик треба да изврши избор теме на основу добро вођеног разговора о опажању природе и човекових творевина које чине његово окружење. До-

бро би било када се ученици не би држали стандардизованих блокова за цртање. Добро би било када би могли и сами да изврше избор облика и боје папира или неке друге подлоге за цртање и сликање. То су најчешће врло јефтини папир, као што је натрон папир, пак папир, чак и новинска хартија може да послужи као подлога за сликање. Треба врло често мењати формат папира, или подлоге на којој се нешто ради, да ли је то подлога за колаж, деколаж или асамблаж. Такве подлоге могу и да се препарирају са разблаженим брашном и водом, или разблаженим лепком за дрво, или можда неким другим материјалом са неким другим везивом, што може и сам наставник да учини. На тај начин ће почети нека врста истраживачког рада у овој области. То ће уједно бити прилика да наставник уочава да ли су неки ученици ушли у манир користећи одређени материјал за рад. Ако се то деси код неких ученика, а дешава се да постају „вешти”, треба му понудити да ради са другим материјалом, који ће му пружити „отпор”, а он ће се тrudити да реши проблем те ће самим тим бити доведен у ситуацију да улажући „напор” буде и креативан.

За наставника би било повољно да сваке године сачињава нови годишњи и оперативне планове рада, чиме ће доказати и своју креативност у стварању услова за ученичку креативност, јер сваке године сачињава планове на основу прошлогодишњег искуства, што ће његову праксу континуирано унапређивати.

Припрема за час

Постоје две врсте припреме у настави ликовне културе. Прва припрема је визуелна или ликовна припрема. За сваку наставну јединицу (сваки час обраде новог градива), наставник треба да уради ликовни рад на нивоу захтева програма и претпостављених захтева пре-ма ученицима, у складу са образовним стандардима и узрасним могућностима ученика. Као што наставник треба да буде припремљен за друге области (зна математику), тако треба да буде припремљен и за наставу ликовне културе, јер је непримерено да наставник од ученика тражи нешто што ни сам не

може да уради. Деца на том узрасту, по својој природи имају потребу за имитацијом, а наставник треба да зна да њихове психофизичке и моторичке способности нису на том нивоу, да би их подстицао на имитацију (мимезис). То значи да им неће нудити технике и материјале непримерене њиховим могућностима и времену које имају на располагању. На тај начин ће створити услове да код ученика гради искуство на искуство, по принципу очекивања неочекиваног. У овој области треба предвидети око 50% знања и око 50% осећаја, водећи рачуна о непосредном естетском доживљају ученика у процесу рада и у процесу гледања уметничких дела која одговарају планираној целини програма. Исто тако, на крају сваког часа треба изложити све ученичке радове на фланелографу. Водити разговор о успешности рада у целини, када ће се уочити разлике у ликовном изразу код ученика. Неки ученици неће бити успешни у једном раду, али ће бити успешнији у неком другом раду, што значи да би до краја школске године сви ученици требало да буду успешни зависно од њихове индивидуалности. Наставник би требало да забележи успешност њиховог рада у својој свесци коју интерно води, а оцене треба да даје на крају завршене целине програма. На крају и сам наставник ће осетити смисао свог ликовног рада кога је на почетку часа сачинио за почетак овог часа, а у складу са планираним садржајем.

Писмена припрема

Писменом припремом ћемо предвидети основне вредности неког предвиђеног садржаја. На пример, кретање облика у простору. Ту ћемо се одредити према једном појму. У овом случају то може да буде кретање. То би био основни појам о коме ћемо водити разговор са ученицима опажајући природу, на пример, кретање лишћа на дрвећу, кретање ученика на часовима физичког васпитања, и слично. Подпојмови ће тада бити облици и простор. То значи да су они (подпојмови) у функцији схватања основног појма. Ученицима тог узаступа треба понудити онолико информација, колико их то неће оптеретити, што значи око 5 до 10 информација. Инфор-

мација може да буде реч, реченица, неки мали контекст. Из тога извлачимо циљ. Циљ треба да има образовно значење, које укључује и непосредни естетски доживљај. Из циља произлазе задаци естетичког карактера, у овом случају ослонци могу да се траже у кинетичкој уметности, затим, задаци образовног карактера, што значи ослањамо се на доступне информације везане за кретање које ученици спознају кроз друге области, али и област модерне уметности. Када говоримо о васпитним задацима, ту пре свега мислим на социјализацију и еманципацију ученика. Ствараћемо услове за обликовање колектива по личним, креативним могућностима ученика појединачно. Колектив треба да буде група креативних појединача, чиме желимо да избегнемо формирање колектива по обрасцу наставника. Освешћивањем ученика о садржајима које савладава, не оптерећујући га кроз игру, стварамо услове и за његову еманципацију. Планирањем треба да предвидимо и практичне задатке, у ситуацији када треба да ученике научимо да практично користе средства и технике, како би што успешније реализовао своје идеје. У процесу планирања треба да бринемо о корелацији са другим наставним областима, што значи да се ослањамо на њихова знања из других области, што ће олакшати креативни приступ и у ликовном раду. Не треба да запоставимо и корелацију садржаја ликовне културе у вертикали. Ту мислим на ослањање ученика на претходна искуства из ове области са препоставком рада на наредним часовима. Из тога ће произаћи сазнање да водимо рачуна да не оптеретимо ученике захтевима на једном часу. Речју, треба смањивати захтеве усмерене према ученицима, како би развијали своја сазнања у току целе године.

За све то време треба размишљати и о дидактичким принципима, односно прилагођавању захтева узрасним могућностима ученика, наставном времену које је на располагању, али исто тако и о минималним средствима са којим ученици треба да реализују задатак (наставник ће то сам најбоље уочити у току свог рада на визуелној припреми). То можемо тумачити и на другачији начин у овој области, када треба да начинимо компози-

цију часа, јер све целине програма су различитог карактера, па је потребан и другачији редослед захтева у току једног часа. Ако је кретање облика у простору постављени захтев, онда све време треба да пратимо и да учествујемо у свим фазама рада заједно са ученицима, како бисмо помогли у техничком смислу успешну реализацију задатка. Како смо ученицима већ на претходном часу саопштили које материјале треба да донесу, упутићемо их у начине коришћења тог материјала по етапама. Да ли је то, како је то у овом упутству наведено, конструкција неког старог кишобрана, на коме ће се качити неки облици, или су то штапићи, ученику треба помоћи да се то у одређеном простору постави. Затим, у некој следећој фази треба им показати како да користе канап, како да долазе до својих оригиналних решења за сачињавање облика, како им помоћи да такве облике, по свом нахођењу постављају у одређени простор. А исто тако је корисно да, када заврше такав рад, ученици на неком папирају пишу о чему размишљају док гледају свој завршен рад, што је прилика да поред образовног значења (мислим на објекте физичког карактера), уочимо и, евентуални, њихов непосредни естетски доживљај. У овом случају то ће бити комбинована техника, а уз то ако је цртао или сликао облике које је сачињавао на истом часу, имаћемо више техника. На тај начин рационализујемо време и не издвајамо посебно цртачке, сликарске или вајарске технике, али треба настојати да до краја школске године сви ученици прођу кроз све ликовне технике користећи све предвиђене материјале. Из овога се види да је могуће предвидети и фронтални и групни рад ученика, али не смета да се планира рад у паровима, као и индивидуални рад ученика. Наставник ће сам уочити, према префериранцијама ученика, а и његовом педагошком односу према ученицима, како ће формирати групе и којим ће ученицима омогућити индивидуални рад. Методе рада биће у складу са карактером задатка и наставниковом креативношћу, што значи да наставник треба да буде креативан у стварању услова за те активности ученика.

Ток часа: Уводни део часа може да траје од 8 до 15 минута, зависно од припремљености ученика. Да бисмо остварили планирани садржај, мисли се на знања која су ученици стекли и у другим областима. Разуме се, такав задатак решаваће из аспекта ликовне културе. Главни део часа подразумева стручност наставника, односно његову способност да напише неку врсту малог есеја о предвиђеном задатку, кроз који ће провући све фазе рада са ученицима, као и своје евентуалне интервенције у индивидуалном раду са групама или појединцима. То ће уједно бити прилика, да за ученике који показују појачано интересовање за област ликовне културе, појачава захтеве, а када је реч о ученицима који су мање заинтересовани за решење тог задатка, да проналазе одговарајуће начине за мотивационе садржаје, како би и они били укључени у решавање постављеног задатка. Из овог произлази да је планирани садржај намењен укупној ученичкој популацији. Обавезно треба предвидети десетак минута при крају часа, за разговор о успешности рада.

Образовни стандарди

У овој области су предвиђене четири димензије образовних стандарда. Прва димензија је опажање. На пример опажање кретања облика у простору. Друга димензија је примање, што значи, треба опредметити опажај кретања, јер нам се врло често дешава да пролазимо годинама поред неке зграде, и ако би нас неко питао како изгледа фасада такве зграде, тешко бисмо могли описати поменуту фасаду. Зато је потребно да водимо разговор о карактеристикама опажених вредности, да бисмо то упамтили. Трећа димензија је разумевање опажене и примљене визуелне информације. Да бисмо разумели нешто што смо опажали и примили као ин-

формацију, обично се води разговор о структуирању карактера такве информације. Четврта димензија је поступање према опаженој и примљеној информацији, а уз све то смо је и разумели, онда поступање може да буде у форми речи, реченица, писаног контекста, а у нашој области је важно да тако схваћен на индивидуалан начин, ученици поступају преко медијума и примерених материјала. Говорећи о опажајима, мислим на све опажаје који се могу описати, или ликовним – визуелним језиком изразити. Тако ћemo доћи у ситуацију да корелирамо опажаје (аудитивне, визуелне, тактилне...). Приликом оцењивања, треба да имамо у виду образовне стандарде, али и знање проткано осећајима или осећаје обогаћене знањем претпостављене непосредним естетским доживљајем ученика. Увек треба имати на уму постављени циљ и задатке. У којој мери је реализован циљ и како су остварени задаци, тим пре што себе увек треба да преиспитујемо како би ученик, ако није био успешан у некој техници, решио постављени проблем, како би га решио у некој другој техници са другим материјалима. На томе треба да инсистирамо и у процесима вежбања, јер се у пракси такве ситуације врло често дешавају, да ученик буде успешнији у некој другој техници. Приликом оцењивања, треба се ослободити награђивања ученика за миметичка решавања (имитације, копирања, опонашања природе и човекових творевина), то због тога што је већ речено да ученици основношколског узраста не могу решавати такве захтеве. Ако ученици по својој природи имају потребу да имитирају, то им не треба спорити, али ми од њих немамо право да тражимо имитацију. Уколико смо уочили да је он ушао у манир, па је самим тим постао и вешт у копирању самог себе, треба га подстицати начином оцењивања да се ослободи манира.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На првим часовима ликовне културе од ученика треба тражити да цртају и сликају различитим материјалима, како би наставник уочио ситуацију, односно са којом врстом искуства деца долазе у основну школу. Нека деца су у вртићима већ прихватила поједине схеме и шаблоне које су стекли као навику кроз ликовне активности. Нека деца су у својим породицама самостално цртала желећи у својој природи да комуницирају са својом средином. И у једној и у другој ситуацији, добијали су похвале за своје цртеже, на основу „критеријума“ који су резултат социо-културног миљеа из ког деца долазе. Наставник би требало да има обимнију свеску у коју ће уписати имена ученика, а уз њихова имена и своја опажања о карактеристикама и навикама ученика да цртају истим материјалима (фломастери, оловке у боји, графитне оловке), схематски приказ предмета и објеката његове околине, што произлази из ликовних типова деце. Прве интервенције наставника на тим часовима биће да инсистира код ученика, који су навикили да цртају истим материјалом, да мењају материјал којим ће цртати и сликати, како бисмо их ослободили стечених навика. У свесци то све треба да буде забележено, а било би добро када би наставник имао свеску или свеске, да прати развојну линију ученика све до 4. разреда. Тиме ће уједно имати увид у успешност свог рада. То ће му дати истовремено и прилику да изврши интервенције у начинима свог рада, речју, то му је прилика и за лично усавршавање. Треба напоменути да у току четворогодишњег рада пожељно је да наставник шаље ученичке радове на колективне конкурсне, што је још једна прилика за њихово вредновање.

Препоруке за остваривање програма у другом разреду

I. Кретање облика у простору (6 часова – 4 + 2)

Кретање више облика у простору, кретање једног облика у простору.

Појмови: кретање, простор.

1. У овој целини програма имамо три појма: кретање, облик и простор. Ни о једном појму не треба ученицима саопштавати информације у смислу теорије форме имајући у виду узрасне могућности ученика, а посебно њихову перцепцију. Извући ћемо појам кретања. У том случају ће појам облика и појам простора имати карактер подпојмова. Како су деца по својој природи све време у покрету, уверени смо да им је могуће објашњавати не само њихово кретање, већ и кретање облика у природи. На пример, опажање кретања лишћа на дрвећу (брзак, платан, шљива, храст и све што чини њихово окружење у природи). Као супротност кретању, треба их наводити да опажају статичне облике у природи, на пример кућу, школу, аутобуску станицу... А кад поменемо аутобуску станицу, треба имати у виду и аутобусе који се крећу и разне друге предмете које је човек

сачинио, а који се такође крећу. Уколико су то садржаји, остаје питање шта је то шта ће ученици радити на часу. Ако бисмо им рекли да цртају лист брезе, платана или неког другог дрвета, њихов цртеж ће бити статичан. Према томе, шта је то што они могу да чине на часу? Навешћемо неке примере. Ако бисмо повезали, у смислу корелације овај задатак са садржајима математике, могли бисмо ученицима да кажемо да нацртају на папирима неке од геометријских модела које уче (троугао, квадрат, круг, правоугаоник...). Пошто нацртају геометријске моделе, треба да их исеку, да их нанижу на канап, па када све то окаче на неки положени штап у простору, десиће се неко кретање. Кретање је условљено струјањем ваздуха, слично као што се креће лишће на дрвећу, али кретање може да буде условљено и распредањем канапа или конца. Ако бисмо ученике поделили у групе, једна група може да решава задатак са геометријским моделима, друга група може да решава задатак са слободно исцепаним облицима на сличан начин. Трећа група може да користи штапиће различите

читих величине (од 10 до 70 см) уколико би се у простору поставио дужи штапић (до 1 m), на чијем крају би био везан канап, потом на средину новог штапића од 50 см, на чијим крајевима се такође могу везивати мањи штапићи, уједно трагајући за равнотежом, па на крајевима тих штапића везивати још мање штапиће, водећи рачуна о равнотежи, чиме се добија нека врста „грозда” од већег броја штапића који ће се кретати у простору. На тај начин се добија и физичка и визуелна равнотежа и кретање облика у простору. У процесу рада са ученицима, може се говорити и о једначинама у математици. О равнотежи леве и десне стране композиције. Из тога могу произаћи многе приче које ће креативан наставник да осмишљава у процесу рада са ученицима.

2. Комбинована техника, цртачке и сликарске технике.

3. Папир, маказе, дрвени штапићи, лепак, канап, конструкција старих кишобрана.

II. Дејство светлости на карактер облика

(светлосћ) (4 часа – 2 + 2)

Природна и вештачка светлост, силуeta, сенка (сопствена и бачена), фигура и позадина, светло и сенка у фигури.

Појмови: светлост, силуeta.

1. У циљу континуитета сазнање о појму светлости треба наставити са играма светла и сенке ослањајући се на садржаје које су ученици учили у првом разреду. То је учињено због обиља могућности креативног трагања и ученика и наставника с једне стране, а с друге, утемељивања знања о значају светлости у природи као једног од значајних услова живота.

2. Комбинована техника, цртачке технике, сликарске и вајарске технике.

3. За овакав рад, поред поменутих садржаја и техника, и сам наставник ће уочити шта му је потребно од материјала за реализацију основног садржаја. Поред већ поменутих материјала, за технике изражавања могу се користити и одговарајућа дидактичка средства (поменути графоскоп, репродукције уметничких дела или фотокопије неких објеката).

III. Амбијенћ – сценски простор

(6 часова – 4 + 2)

Израда маски, костима и сцена.

Појмови: амбијент, сцена.

1. Смисао увођења ове целине у садржаје програма ликовне културе јесте да се са ученицима воде разговори о опажању и препознавању карактеристика разних амбијената. По чему препознајемо амбијент учионице, аутобуске станице, улице, породичне куће, музеја, наставник ће у својој средини наћи још много примера. Разговор треба водити тако да ученици саопште што више својих опажања. Самим тим, доприноси се ваљаном стицању увида у учениково искуство. Из тога ће произаћи и планови наставника за извођење рекреативне наставе, али и непосредног рада ученика у разним техникама. Битан је и аспект са кога ће наставник прићи решавању оваквог задатка. Један аспект може да буде сценски простор. И у учионици може да се начини сцена неког амбијента, и то оног амбијента за који се ученици определе у разговору са наставником. Како је реч о целини програма која нуди повезивање садржаја са књижевношћу, физичким васпитањем, светом око нас, другим речима, сви садржаји који се савладавају на овом узрасту могу да буду уведени у реализацију оваквог задатка.

2. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.

3. Меке оловке, темпера боје, глина, пластилин, папир, картон, разни други материјали, зависно од сценарија који ће сачинити наставник.

IV. Лејо писање са калиграфијом

(16 часова – 10 + 6)

Писање латиничких слова, упоредо са учењем латинице на часовима матерњег језика. Писање ћириличких слова.

Појмови: ћирилица, латиница.

1. Повлачење уских, кривих линија, повлачење широких, правих и кривих линија. Писање ћириличких и латиничких слова. Повезивање слова у речи.

2. Повлачење уских, косих, правих и положених линија; повлачење широких, косих,

правих и положених линија; повлачење отворених и затворених линија; писање слова упоредо са учењем абецеде.

3. Материјали – лепо заоштрене столарске оловке (пљоснате); обичне графитне оловке са ознаком „Б” пљоснато заоштрене; штапићи од сладоледа такође пљоснато заоштрени; воштани пастел, такође пљоснато заоштрен, метално перо и туш или пенкало.

V. Контарас (12 часова – 8 + 4)

Природни и вештачки облици, слагање – разлагање, разлагање – слагање, једнобојан – вишебојан, обраћен – необраћен, прав – крив, једноставан – сложен, испупчен – удуబљен.

Појмови: контраст.

1. Свугде у нашој околини можемо уочити контраст. На пример, природни и вештачки облици. Ноћ, дан, једнобојан, вишебојан, обраћен, необраћен, прав, крив, светло, сенка и сл. Све то могу бити поводи за ликовно изражавање у свим техникама. То треба да узмемо као ликовни садржај, а имајући у виду велике могућности за избор тема, мотивационе садржаје, сам наставник може да проналази, по једноставној логици – колико је наставника, толико може бити и начина за мотивацију, а колико је ученика, толико може да буде и тема за реализацију овог задатка.

2. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.

3. Меке оловке, темпера боје, глина, и сви материјали који се у одређеном тренутку могу користити за реализацију неке ученикове идеје.

VI. Индивидуално коришћење различитих материјала за рад (паковање)

(6 часова – 4 + 2)

Обликовање необичних објеката.

Појмови: паковање.

1. И у многим досадашњим задацима увидимо ученике у опажање природе. У том процесу, не запостављамо њихове индивидуалности и посебности у процесу опажања и

тумачења природе. Наставник никад неће инсистирати да ученик копира природу, већ ће водити рачуна да он на свој симболичан начин саопштава детаље природе, по логици да од природе узме онолико колико он сматра да треба да узме (не све), па да у свом раду, као природно биће, додаје опет по својој воли шта процени да је потребно додати. Тако би требало да изгледа један индивидуални креативни рад ученика. У овом задатку можемо и себе преиспитивати – колико смо увели ученике у конвенције одраслих, имајући у виду агресивност спољног света, што би требало да учинимо на врло једноставан начин. А то значи да већ неке устаљене конвенционалне вредности прекривамо како бисмо дошли до новог психичког изазова код ученика. Позната је дететова, или човекова, радозналост или неизвесност у посматрању запакованог облика (уредно – неуредно). Обична празна кутија, која је запакована на устаљен, конвенционалан начин, изазива радозналост и потребу за распакивањем. Можда не треба ни помињати колико лоше скупоцене играчке поклоњене детету, убрзо буду уништене. Због чега?

2. Цртачке, сликарске, вајарске и комбиноване технике.

3. Потрошни материјал прилагођен узрасту ученика. Канап, восак, меке оловке, темпера боје, глина.

VII. Знаци и симболи (4 часа – 2 + 2)

Печат, грб, симболи, словни и нотни знаци.
Појмови: хералдика.

1. Имајући у виду значај хералдике и уопште значај симбола и знакова у савременој социо-културној средини, а посебно када је реч о рачунарима, одећи и обући („маркирана обућа и одећа”), поставља се питање како доводити до свести ученицима критеријуме везане за реклами и опште присуство знаковности у нашем окружењу. Разуме се да је проблем врло сложен, али ово може да буде један мали допринос разговору са ученицима о тим нама наметнутим вредностима. И сами они нешто могу да учине, с тим што ће наставник водити ра-

чуна о мери, средствима и психофизичким могућностима ученика. Пракса је показала да је погрешно на почетку часа показивати знаке било које врсте, јер ученици имају визуелно памћење кад желе да имитирају већ виђене знаке. За наставника остаје велики проблем, да поред нуђења критеријума о знацима и симболима, од ученика добије нека њихова идејна решења. Проблем је и литературе, на коју би се могли ослонити за тумачење поменутих вредности, поготову кад се има у виду брзо напредовање спољне културе, која није својствена менталитету наших људи. Понудићемо један од начина за учениково креативно стварање, када може прво да на свом папиру наслика неколико мрља, па тек онда, у некој од наредних фаза, да тражимо повезивање тих мрља у неки његов знак, када он може имати своје тумачење нечега, само њему својственог. Не морају то само да буду мрље, то могу бити тачке, линије и неки други облици, од било ког материјала, од којих се може поћи у свет промишљања са ознаком самосвојне ученикове креативности.

2. Цртање, сликање, вајање, комбиноване технике.

3. Меке оловке, темпера боје, старе фотографије, колажи, хартија, картони.

VIII. Једнобојна композиција у ЈОШРЕДНИХ ЈРЕДМЕША (клуаж) (6 часова – 4 + 2)

Појмови: клуаж, једнобојан.

1. Овај задатак треба да послужи за ослобађање ученика од конвенција, које су већ утемељене у нашем окружењу, и које као такве могу бити фактор који ремети креативно живљење младих. Треба, на пример поћи од тога да су у дизајну амбалаже дефинисани стандарди на нивоу међународне организације ICOGRADA, којом бојом се означава електропривреда, козметика и сл. Ако се томе дода и писмо које је у функцији обликовања амбалаже, а да и не говоримо о иконографији, онда се јавља потреба и за супротстављањем таквим вредностима, да бисмо сачували не само изворност младих генерација, него и подстицали креативност, а

први услов за то је ослобађање од наметнутих нам савремених иконографских тумачења. На пример, један од начина који крхко делује, али је ипак значајан, јер омогућује да и ученици нешто учине, јесте задатак да прикупе отпадну амбалажу, да по својој вољи начине композицију лепљењем на неку картонску подлогу и када све то заврше, да бисмо се ослободили сугерирања досадашње функције тих предмета, таква композиција треба да буде премазана белом бојом. Још један од начина јесте да се преко тако организоване композиције постави газа, преко које се такође, пређе белим акриликом. После сушења, добијају се нови облици, нове светлинске вредности, које дају нове шансе за даља добрађивања цртања или сликања према учениковој жељи. Облику смо променили значење. Ово што је предложено није једино решење. Наставник ће наћи можда и боља.

2. Комбиноване технике, сликарске, цртачке и вајарске технике.

3. Ситна амбалажа, картони, разни папир, темпера боје, оловке, акрилна бела боја...

IX. Замишљања (6 часова – 4 + 2)

Вербални опис, текст, фотографија...

Појмови: фотографија.

1. У овом задатку треба трагати за асоцијацијама ученика. Једна реч може да буде повод. Учитељ може питати ученика: „О чему размишљаш када кажемо дрво?” Сваки ученик ће имати своју причу о том појму. Или, на пример, ако нађемо неку струју фотографију, можемо питати: „О чему размишљаш док гледаш у ову фотографију? Можеш ли нам нешто рећи о њој?” Ако прочитамо неки текст, примерен узрасним могућностима ученика, који, такође, може да буде повод за разговор, и појединачна тумачења и решења ученика у ликовном раду, већ смо нешто успели. Шта је то што смо успели? Успели смо, прво у различитостима тема, а задржаћемо и даље наш захтев, да поред трагања за добрым процесима рада, имамо и примерене резултате у свим ликовним техникама. Наставник ће захваљу-

јући својој инвентивности, пронађи праве начине мотивисања ученика за ову врсту слободнијег рада, али не слободних тема, кад ће понављати нека своја претходна искуства у виду схема и шаблона.

2. Цртачке, сликарске, вајарске, комбиноване технике.

3. Меке оловке, папир различитих облика и боја, темпера боје, глина, пластелин и други материјали уколико се деси да ученици имају потребу за њим.

X. Преобликовање материјала или предмета њиховим сирањем (везивање)

(6 часова – 4 + 2)

Појмови: везивање.

1. Како је реч о појму везивања који је изузетно значајан у животу човека, његовом деловању, међуљудским односима. Поред већ поменутог везивања у материјалном смислу, можемо говорити и о духовној вези човек-Бог, човек према човеку, љубавној вези. Мислимо, дакле, на све оно што човека чини човеком у антрополошком, психоло-

шком и социолошком смислу. И у другом разреду је предвиђено неколико садржаја тог карактера, који треба да се ослоне на сличне садржаје из првог разреда. Појам спајање или везивање врло је садржајан из аспекта трагања за свим облицима везивања које човек користи у непосредној околини. Закопчавање као везивање, што је симбол мануфактуре, рајфершлус, као везивање, што је симбол индустрије, зидање као везивање, лепљење као везивање, закивање као везивање, варење као везивање, ткање као везивање, шивење као везивање... Све шта човек чини, има карактер везивања. У природи је то раšћење, на пример лист на грани није везан, он је израстао итд. Битно је наводити ученике да опажају такве вредности у непосредној околини, а оно шта треба да учине, нећемо тражити мимезис, јер им то не дозвољавају њихове психофизичке могућности, већ ћемо начинити нешто супротно, на пример, прошнирати два облика свеже глине, везивати глину саргијом, канапом и томе слично.

2. Вајарске и комбиноване технике.

3. Глина, канап, тканина, мека жица, штапићи обрађени и необрађени, и сл.

---

*Циљ и задаци, Садржај Јројрама, Начин оснивања Јројрама,
Прејоруке за оснивање Јројрама – преузето из
Правилника о наставном плану и програму
за први и други разред основног образовања и васпитања,
Службени гласник – Просветни гласник Републике Србије бр. 10/2004*

НАБАВКА МАТЕРИЈАЛА И ПРИБОРА

Да би сви ученици радили под истим условима, потребно је на почетку школске године купити исте материјале и приборе за све ученике. Неквалитетни материјали и прибор могу негативно и дестимултивно утицати на учеников однос према раду и ускратити радост стварања.

Материјал који се купује за заједничку употребу

Оловка

Треба користити меке оловке са ознаком В или полуmekе – HB. Избегавати тврде оловке са ознаком H.

Папир

Оловка – благо храпав папир.

Темпере – акварел-папир (дебела храпава хартија), новинска хартија или натрон-

-папир. Ако се слика на новинској хартији и натрон-папиру, прво их треба премазати поликолором. Подлогу премазивати молерском четком у два смера (по хоризонтали и вертикали).

Пастел, креде у боји, воштане боје – тонирани пастел-папир или натрон-папир, по којем се црта угљеном.

За сликање

Флах-четкице за сликање темпером, најмање три различите величине (број 2, 4 и 8), тако да ученици имају четкице различитих дебљина, за сликање детаља и за сликање већих површина.

Најквалитетније четке направљене су од длаке куне, веверице или од говеђе длаке. Да би четкице трајале дуже, требало би их обавезно опрати сапуном по завршетку сликања.

НАПОМЕНА

Ако за то постоји могућност, ученици треба да остављају уџбенике из ликовне културе у школи.

ПРЕГЛЕД ГОДИШЊЕГ ПЛАНА

У ПОКРЕТУ (КРЕТАЊЕ ОБЛИКА У ПРОСТОРУ)

Теме часова

1–2. час *На јућу од куће до школе; Како се ко креће?; Летишир; Авион; Брод; Жаба, обрада, вежбање*

3–4. час *Снага природе; Украш за суду, обрада, вежбање*

5–6. час *Вештењача, вежбање*

Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

СВЕТЛОСТ И СЕНКА (ДЕЈСТВО СВЕТЛОСТИ НА КАРАКТЕР ОБЛИКА)

Теме часова

1–2. час *Светлосћ; Сенка; Сенка моје и трачке, обрада, вежбање*

3–4. час *Шта је силуећа; Украси своју силуећу, обрада, вежбање*

Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 4

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (КОНТРАСТ)

Теме часова

1–2. час *Контраси; Природни и вештачки облици; Кухињица, обрада, вежбање*

3–4. час *Слатиће – разлаћање; Коцка, коцка, коцкица...; Колаж; Слаталица, обрада, вежбање*

5–6. час *Једнобојно – вишебојно; Моје рукавице, обрада, вежбање*

7–8. час *Обрађено – необрађено; Зоо-врш, обрада, вежбање*

9–10. час *Право – криво; Кула, обрада, вежбање*

11–12. час *Искушено – удуబљено; Рельеф, обрада, вежбање*

Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 12

ЧЕМУ СЛУЖЕ ЗНАЦИ (ЗНАЦИ И СИМБОЛИ)

Теме часова

- 1–2. час *Знаци; Саобраћајни знаци, обрада*
 3–4. час *Заслава; Грб; Заслава мој одељења, обрада, вежбање*
Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 4

РАЗНОЛИКИ АМБИЈЕНТИ (АМБИЈЕНТИ – СЦЕНСКИ ПРОСТОР)

Теме часова

- 1–2. час *Различити амбијенти; Кућа од Јајира; У Јозоришту...; Обуци Црвенкају и ловца, обрада*
 3–4. час *Новојодишња Јредстава и маскенбал; Маске; Новојодишње маске; Новојодишње
кайе, вежбање*
 5–6. час *Новојодишње чаролије; Новојодишњи украси; Новојодишња журка, вежбање*
Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

ПАКЕТИЋИ И ЗАВЕЖЉАЈИ [ИНДИВИДУАЛНО КОРИШЋЕЊЕ РАЗЛИЧИТИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА РАД (ПАКОВАЊЕ)]

Теме часова

- 1–2. час *Поклони; Кушија за Јоклон, обрада, вежбање*
 3–4. час *Крвице и чворићи; Необични завежљаји, обрада, вежбање*
 5–6. час *Нови Јризори; Тајанске Јредмети, обрада, вежбање*
Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

ИГРАЧКЕ И УКРАСИ (ЈЕДНОБОЈНА КОМПОЗИЦИЈА УПОТРЕБНИХ ПРЕДМЕТА)

Теме часова:

- 1–2. час *Нови облици; Снежни рељеф, обрада, вежбање*
 3–4. час *Сликам ји Јричу, вежбање*
 5–6. час *Играчке, вежбање*
Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

СВЕТ ИЗ МОЈЕ МАШТЕ (ЗАМИШЉАЊА)

Теме часова

- 1–2. час *На крилима маште; Далеки Јредели, обрада, вежбање*
 3–4. час *Поход на Месец; Слика с Месеца, вежбање*
 5–6. час *Био једном један змај...; Мој змај*
Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

ЉУБАВ, ПРИЈАТЕЉСТВО И МАШТА [ПРЕОБЛИКОВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА ИЛИ ПРЕДМЕТА ЊИХОВИМ СПАЈАЊЕМ (ВЕЗИВАЊЕ)]

Теме часова

1–2. час *Шта се чиме спаја?*; *Кушија за усјомене*, обрада, вежбање

3–4. час *Нек свуд љубав сја*; *Породица Варјачић*, обрада, вежбање

5–6. час *Другарство; Мој друг и ја*, обрада, вежбање

Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 6

ПИШИМО ЛЕПО (ЛЕПО ПИСАЊЕ СА КАЛИГРАФИЈОМ)

Теме часова

1–2. час *Како се некада писало...*; *Калиграфија; Мој љоштис*, обрада

3–4. час *Мој стоменар*, вежбање

5–6. час *Разгледница из мој месјац*, вежбање

7–8. час *Позивница за мој рођендан*, вежбање

9–10. час *Плакаш с љоштисима*, вежбање

11–12. час *Иницијали; Моји иницијали*, вежбање

13–14. час *Еклибрис; Мој еклибрис*, вежбање

15–16. час *Привезак*, вежбање

Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Број часова: 16

НАПОМЕНА

ИАКО СУ У ОВОМ ПРИРУЧНИКУ ДАТИ ПРЕДЛОЗИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СВИХ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА, УЧИТЕЉИ НИСУ У ОБАВЕЗИ ДА ИХ СЕ ПРИДРЖАВАЈУ БЕЗ ИКАКВИХ ОДСТУПАЊА. АУТОР ЈЕ ИМАО НА УМУ ДА БИ ПРЕДЛОЖЕНИ ОБРАСЦИ НАСТАВНИХ ЧАСОВА МОГЛИ ДА ПОМОГНУ УЧИТЕЉИМА И ДА ИХ ПОДСТАКНУ НА ИЗНАЛАЖЕЊЕ НОВИХ КРЕАТИВНИХ РЕШЕЊА.

У овом приручнику су након сваке наставне јединице дати предлози корелација са осталим наставним предметима – Светом око нас, српским језиком, музичком културом, математиком итд.

Најбројније су корелације са српским језиком, музичком културом и Светом око нас.

Функционалне корелације, које ће часове ликовне културе учинити креативним и корисним, могу се успешно остварити у складу с програмом за други разред основне школе за поједине предмете, на основу постојећих уџбеника, компакт дискова (компакт диск уз музичку културу за други разред, компакт диск с популарним дечјим и народним песмама), различитих фотографија, каталога и књига, сликовница и часописа који су погодни за фрагментарну употребу у настави (енциклопедије, монографије о појединим уметницима и сл.) и помоћу организовања часова у природи (у парку, школском дворишту, на ливади, пропланку), одлазака у галерију, музеј, позориште (у месту у којем се налази школа или у најближем граду).

У ПОКРЕТУ (Кретање облика у простору)

На овај час ученици доносе: дрвене бојице, тање папире у боји, папире из велике свеске.

1–2. час *На јуту од куће до школе; Како се ко креће?; Лејшир; Авион; Брод; Жаба*

Уводни део часа

Ученици на часовима треба да уоче кретање облика у простору пошто сваког дана путују од куће до школе на различите начине (пешке, колима, аутобусом...).

Разговором о овој теми учитељ ће ученицима приближити појам *крећање*.

На стр. 8 у уџбенику налазе се мотивациона питања на која ученици треба да одговоре:
Шта све можеш да видиш на јуту од куће до школе?

Како изледа околина твоје школе? Шта ти се у њој највише добада?

Којим превозним средствима јутујеш до школе, у други град, на море?

Ученици треба да уоче у својој околини облике који се крећу и облике који се не крећу (куће, клупе, саобраћајне знаке...).

Ученици након разговора решавају задатак на стр. 8 у уџбенику.

Задатак ученика јесте да црвеном бојицом на цртежу све оно што може да се креће обоје и да кажу шта на слици нису обојили и зашто. Након решавања задатка на стр. 8 у уџбенику ученици са учитељем играју игру *Лејши, лејши*. Опис игре налази се на стр. 9 у уџбенику. На крају игре ученици именују предмете који су нацртани на табли, а који не лете. Учитељ објашњава ученицима да се облици крећу на различите начине, а да један начин кретања летење. Учитељ ће затим да прошета с једног краја ученице на други и да ученицима постави следеће питање: *Како називамо ово крећање?* Ученици треба да одговоре да је то ходање, а затим да наведу шта све раде (на који се начин крећу) на часовима физичког васпитања. Након тог разговора ученици решавају задатак на стр. 9 у уџбенику. Задатак ученика јесте да испод сваког цртежа напишу шта ко ради, а затим да обоје цртеже онако како желе.

Главни део часа

Ученици бирају животињу или превозно средство које ће да праве од папира.

Упутства се налазе на стр. 10, 11, 12, 13, 14, 15 у уџбенику. За прављење авиона и брода потребан је папир правоугаоног облика. Ученици могу употребити папир из велике свеске или канцеларијски папир (формата А4).

Завршни део часа

На крају часа ученици описују животињу или превозно средство које су направили од папира: (изглед, начин кретања).

Корелација: Свет око нас, математика, физичко васпитање

Ученици на следећи час доносе: меку графитну оловку, папире у боји, провидне фолије у боји (прилог уз уџбеник), маказе, канап или вуницу, дрвени штап или вешалицу за гардеробу.

У ПОКРЕТУ (Кретање облика у простору)

3–4. час *Сната йерироде; Украс за собу*

Уводни део часа

На овом часу ученици треба да уоче кретање које је изазвано струјањем ваздуха. Учитељ ће накратко истовремено отворити прозор и врата учионице и на тај начин изазвати струјање ваздуха. Испред отвореног прозора држаће папир или комад вунице који ће се том приликом покренути. Учитељ ће затим објаснити ученицима да струјање ваздуха изазива померање лишћа, дрвећа, предмета и тражиће од њих да опишу шта се дешава у околини када дува ветар. Након тог разговора ученици цртају дрво на ветру. Ученици затим треба да на стр. 16 у уџбенику уоче разлику између две слике на којима је приказано море. На првој слици представљено је кретање мора под утицајем снажног ветра, а на другој је море мирно. Након тог разговора ученици решавају загонетку на стр. 16. Решење загонетке је *вештар*.

Главни део часа

Учитељ упућује ученике на уџбеник, стр. 17, где су приказани радови уметника Александра Колдера, који је правио скулптуре од предмета различитих облика и качио их на жице. Учитељ треба да објасни ученицима да је тај уметник имао на уму струјање ваздуха које ће покренути његове скулптуре. Затим ће објаснити ученицима да ће на овом часу правити украсе за учионицу или за своје собе и да ће се ти украси покренути када се поставе на место на којем постоји струјање ваздуха. Ученици режу од папира и провидне фолије различите геометријске или неке друге облике, а затим на дрвени штап или вешалицу везују канап или вуницу о чији ће доњи крај везивати облике. Учитељ би требало да подсети ученике на то да поведу рачуна о равнотежи и да на обе стране штапа или вешалице равномерно распореде елементе, у истом броју и на истој висини.

Завршни део часа

Учитељ поставља најуспелије радове на неко место у учионици на којем постоји струјање ваздуха, а затим са ученицима посматра оно што се дешава са украсима.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: провидне фолије у боји (прилог уз уџбеник), папир у боји, лењир, графитну оловку, маказе, мањи дрвени штап, рајснадле.

У ПОКРЕТУ (Кретање облика у простору)

5– 6. час Ветрењача; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Уводни део часа

На овим часовима ученици обнављају и утврђују стечена знања о кретању.

Учитељ подсећа ученике на разговор о струјању ваздуха (ветру) с претходног часа. Објашњава им да су људи искористили ту природну појаву и да су изумели различите корисне направе које раде помоћу снаге ветра: ветрењаче, једрењаке, као и играчке, попут змаја, за чије се покретање такође користи снага ветра. Учитељ може питати ученике да ли су некада пуштали змаја и шта је било потребно да би он полетео. Такође може поменути разне спортиве: параглајдинг, једрење и друге. Фотографије на којима су приказани детаљи у вези с тим спортивима налазе се на стр. 22 и 23 у Приручнику. Учитељ затим упућује ученике на стр. 18 у уџбенику, где је приказана ветрењача и где је објашњено чему ветрењаче служе. Ученици треба да опишу ветрењачу која је приказана. На стр. 18 у уџбенику представљен је и ветроказ. Учитељ упућује ученике на ту страну уџбеника и објашњава им да ветроказ показује правац дувања ветра и да данас на неким кућама можемо видети ветроказе који имају функцију украса.

Главни део часа

Пратећи упутство које се налази на стр. 19 у уџбенику, ученици праве ветрењачу.

Учитељ надгледа рад ученика и помаже им уколико је то потребно. Направљене ветрењаче ученици носе у школско двориште и покрећу их служећи снагом ветра. Ученици држе своје ветрењаче у висини главе. Учитељ предлаже ученицима да најпре полако ходају, а затим све брже, и да на крају потрче. Они све време држе ветрењаче. Ученици треба да уоче начин на који се ветрењача покретала када су ходали полако, а како с покретала када су трчали. Ученици овај задатак могу да раде и у паровима, тако што ће један ученик да стоји, а други да се креће ка њему држећи ветрењачу у руци. На тај начин ученици уочавају на који се начин покреће ветрењача.

Завршни део часа

На крају часа ученици решавају Уметнички квиз (стр. 20). Тако ће кроз игру обновити и утврдити стечена знања. Након решавања ученици разговарају са учитељем о стваралачким задацима на којима су радили на претходним часовима, о томе који им је задатак био најинтересантнији и због чега.

Корелација: Свет око нас

Учитељ на следећи час доноси: лампу, лопту, позорницу за позориште сенки коју су ученици направили током претходне године на часовима ликовне културе. Ученици на следећи час доносе: меку графитну оловку, лист из блока, дрвене бојице, играчку.

једрилице

змај

змај

параглајдер

параглајдер

СВЕТЛОСТ И СЕНКА (Дејство светлости на карактер облика)

1–2. час *Светлост; Сенка; Сенка моје итрачке*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ чита песму са стр. 22 у уџбенику, а затим ученици у уџбенику цртају лустер или лампу из своје собе. Учитељ поставља следећа питања: *Које је доба дана описано у јесми? Када не морамо да ћалимо светла да бисмо видели облике око себе?*

Учитељ затим објашњава ученицима да облике око себе видимо онда када постоји извор светлости и да постоје природни и вештачки извори светлости. (На стр. 22 у уџбенику налазе се слике на којима су приказани различити извори светлости.) Учитељ поставља ученицима следећа питања: *Када се појављују Сунце, Месец, звезде и муње? Које вештачке изворе светлости користимо у кућама/становима?*

Ученици затим решавају загонетке на стр. 22 у уџбенику. Решења: звезде, Сунце.

На стр. 23 у уџбенику описана је игра *Стићи моју сенку*. Ученици у школском дворишту играју ту игру у паровима. У току игре ученици треба да уоче да се њихове сенке крећу онда када се и они крећу. Учитељ затим објашњава ученицима да сенка увек настаје на супротној страни од извора светлости, односно да сенка неког предмета настаје када светлост падне на тај предмет. Предмет представља препреку за светлост.

Главни део часа

Ученици у учионици и уз учитељеву помоћ изводе експеримент. Учитељ ће замрачити учионицу, а затим ће лампом осветлити лопту са свих страна, као што је приказано на слици (стр. 23 у уџбенику). Ученици треба да уоче сопствену и бачену сенку лопте.

Сенка која се појављује на лопти назива се сопственом сенком лопте, а сенка коју лопта баца на површину назива се бачена сенка. Учитељ затим поставља питање ученицима: *Коју сме сенку јурили у итри Стићи моју сенку, бачену или сопствену?* Ученици треба да на листу из блока нацртају лопту и сенке које су уочили на њој и да потом реше задатак на стр. 23 у уџбенику.

Учитељ на час доноси позорницу за позориште сенки коју су ученици направили током претходне школске године. Позорницу ће искористити за игру *Која итрачка ћрави ову сенку?* Опис игре налази се на стр. 24 у уџбенику. Након игре ученици цртају сенку играчке коју су донели на час, а потом је боје омиљеном бојом и украсавају позадину цртајући различите шаре.

Завршни део часа

Ученици поново играју игре *Која итрачка ћрави ову сенку?* и *Стићи моју сенку*.

Корелација: Свет око нас

Учитељ на следећи час доноси: пројектор или графоскоп.

Ученици на следећи час доносе: воштане боје, селотејп, хамер (70 × 100 cm).

СВЕТЛОСТ И СЕНКА (Дејство светлости на карактер облика)

3–4. час *Шта је силуећа; Украси своју силуећу; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

Учитељ објашњава ученицима шта је то силуeta. Ученици затим решавају задатак који се налази на стр. 25 у уџбенику. Задатак ученика јесте да повежу предмет и његову силуetu.

Главни део часа

Стваралачки задатак ученика јесте да украсе своју силуetu. Тај задатак ученици раде у паровима и укращавају своју опртану сенку.

Завршни део часа

На крају часа ученици решавају Уметнички квиз (стр. 26). Ученици ће кроз игру обновити и утврдити стечена знања. Након решавања Уметничког квиза, уз учитељеву помоћ, ученици праве изложбу.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: пластелин, мушему или старе новине, кецељу.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

1–2. час Контарас; Природни и вештачки облици; Кухињица

Уводни део часа

Учитељ на почетку часа објашњава ученицима шта је то контраст. Објашњава им и да различите контрасте можемо уочити у својој околини, међу облицима које је створила природа и облицима које је створио човек, да облици могу бити једнобојни или вишебојни, обрађени и необрађени, прави и криви, испупчени и удубљени.

Мотивациона питања:

Очиши џарк у којем се ићеш. Које је облике створила природа, а које човек? Очиши школско двориште. Које је облике у школском дворишту створио човек?

Учитељ затим објашњава ученицима да облике које је створила природа називамо природним, а облике које је створио човек вештачким облицима. Учитељ затим упућује ученике на стр. 28 у уџбенику. Задатак ученика јесте да на означена места залепе налепнице са стране А1. На налепницама су представљени природни и вештачки облици. Ученици на предвиђена места лепе само облике које је створила природа, а затим и облике које је створио човек.

Главни део часа

Ученици од пластилина праве облике које је створила природа и облике које је створио човек. На стр. 29 у уџбенику понуђен је стваралачки задатак *Кухињица*.

Мотивациона питања:

Које је штоје омиљено воће? Које ћоврће највише волиш да једеш?

Како излегају ђосуде у којима се пријрема храна?

Шта је од штоја створила природа, а шта човек?

Након уочавања разлика између наведених облика, ученици почињу с радом.

Учитељ прати рад ученика. Важно је да сваки ученик обликује обе групе облика (и природне и вештачке).

Завршни део часа

На крају часа ученици треба да кажу које су воће, поврће и предмете из домаћинства обликовали, а затим да наведу које је од тих облика створила природа, а које је направио човек.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: лепак за папир, маказе, коцкице, слагалице.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

3–4. час *Слаћање – разлађање; Коцка, коцка, коцкица...; Колаж; Слаћалица*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ објашњава ученицима да нас окружују облици који су организовани и сложени по неком реду. Куће и зграде распоређене су тако да чине улицу, а скуп улица чини насељено место. По парковима су распоређени стазе, клупе и игралишта за децу која је направио човек. Предмети у учионици распоређени су тако да чине целину. Табла је постављена тако да сви ученици могу да прате оно што учитељ записује. Катедра за учитеља постављена је тако да он може да види све ученике, али и они њега. У нашим кућама/становима намештај је распоређен (сложен) према потребама укућана и према функцији (у кухињи се налазе предмети за чување и спремање хране). Куће и зграде граде се тако што радници слажу цигле и праве зидове. Учитељ затим подсећа ученике на бајку *Три Ђрасета. Од чеја су Ђрасићи из бајке најправили своје куће? Шта се дојодило с њиховим кућама?*

Учитељ упућује ученике на стр. 30 у уџбенику. Ученици треба да сложе зид једне куће користећи цијеле са стр. 119 у уџбенику. Учитељ објашњава ученицима да је резање цијела са стр. 119 процес који називамо *разлађањем*. Резањем цијела разлажемо целину која постоји, а затим поновним слагањем и распоређивањем цијела стварамо нову целину, то јест зид. И када слажемо коцкице или кад разлажемо предмет направљен од њих, такође се обавља процес слагања и разлагања. Тај процес одвија се и када стварамо неко уметничко дело: додаваћемо и одузимати линије, облике, боје све док не будемо били задовољни ликовном целином. Ученици ће затим у паровима (по двоје у клупи) слагати коцкице.

Главни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 31 у уџбенику, на којој се налази стваралачки задатак *Колаж*. Учитељ објашњава ученицима шта је то колаж и упућује их на пример у уџбенику. Учитељ напомиње ученицима да изрезане облике не треба да лепе све док их не сложе онако како желе. Подсећа их на то да је процес стварања везан за слагање и разлагање и да од изрезаних облика треба да праве различите комбинације, да додају и одузимају све док не буду били задовољни обликом који су сложили.

Завршни део часа

Ученици слажу слагалицу. Тај задатак раде у паровима. На крају часа ученици треба да кажу који им се задатак највише допао и зашто. Ученици треба да наведу и шта су направили у техници колажа.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: дрвене бојице, лист из блока, меку графитну оловку, дрвене или воштане бојице, маказе.

Учитељ на следећи час доноси: канап и штипаљке.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

5–6. час *Једнобојно – вишебојно; Моје рукавице*

Уводни део часа

Учитељ на час доноси две мараме или неке друге тканине. Једна марама треба да буде једнобојна, а друга вишебојна. Мараму или тканину коју је донео на час учитељ показује ученицима.

Мотивационо питање: *По чему се разликују мараме или тканине?*

Учитељ затим објашњава ученицима да ће на овом часу обраћивати контраст (једнобојно и вишебојно) и поставља им следећа питања: *Који су облици/предмети у ученицима једнобојни, а који вишебојни? Којих је боја њвоја одећа?*

Колико ученика на себи има једнобојну одећу? Каква је одећа кловна?

Каква је одећа озачара? Ко све носи једнобојне униформе?

Ученици након тог разговора треба да на стр. 32 у уџбенику нацртају кловна и озачара, а затим да кажу по чему се њихова одећа разликује.

Ученици затим на стр. 32 у уџбенику решавају стваралачки задатак (боје ћилим).

Требало би да ћилим обоје тако да се једнобојна поља не налазе једна поред других.

Главни део часа

Стваралачки задатак за ученике јесте да нацртају по једну једнобојну и једну вишебојну рукавицу. Упутство за рад налази се у уџбенику на стр. 33. Учитељ надгледа рад ученика и подстиче их на маштовита решења.

Завршни део часа

На крају часа учитељ са ученицима прави изложбу направљених рукавица. Учитељ са ученицима качи нацртане рукавице штипаљкама на канап. Наизменично ређају једнобојне и вишебојне рукавице. Учитељ указује ученицима на то да се таквим распоређивањем рукавица још више истиче њихова лепота. Када би се све вишебојне рукавице поређале једна до друге, не би постојао контраст, па би посебно опажање сваке шарене рукавице било отежано. Учитељ може поређати неколико вишебојних рукавица једну до друге како би ученици увидели значај контраста.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: глину или ДАС масу, старе новине или мушему, кецељу и пластични нож.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

7–8. час *Обрађено – необрађено; Зоо-врш*

Уводни део часа

Човек мења облик и изглед различитих материјала, обрађује их и на тај начин прави различите корисне предмете, грађевине, али и уметничка дела. Облике делимо на обрађене и необрађене. Човек гради зграде, прави улице, паркове и на тај начин мења првобитни изглед околине. Од дрвета човек израђује намештај, предмете које користи у домаћинству, украсе, накит и уметничка дела. На стр. 34 у уџбенику налазе се фотографије из столарске радионице, на којима ученици могу да виде алатке и начин на који се дрво обрађује. Ученици треба да одговоре на питање из уџбеника – *Како се назива занатлија који обрађује дрво и ог њеа израђује разне предмете и намештај?* Ученици треба да напишу називе предмета који се налазе у учионици, а који су направљени од дрвета (орман, столице, врата, прозори...), и да опишу како изгледа дрво у природи. На стр. 34 у уџбенику налази се фотографија комада глине и фотографија вајара који у атељеу обликује портрет од глине. Учителј ће казати ученицима да обрате пажњу на те две фотографије – на њима се јасно види како изгледа материјал (глина) када је необрађен, а како када је обрађен. Учителј ће напоменути ученицима да је уметник изменио првобитни облик глине помоћу алатки и својих руку и да је глини дао нов облик.

Главни део часа

Стваралачки задатак за ученике јесте да од глине или ДАС масе направе домаћу или дивљу животињу. Учителј из школске библиотеке доноси на час књиге са slikama животиња. Ученици посматрају слике животиња. Учителј их подстиче на опажање главних карактеристика појединих животиња (облик, величина...). Та опажања помоћи ће ученицима да успешно ликовно представе животињу коју су одабрали. У току часа учителј обилази ученике и разговара с њима о животињама које праве (где живе те животиње, чиме се хране и сл.).

Завршни део часа

Ученици објашњавају учителју на који су начин изменили првобитни облик материјала и обликовали животињу. Ученици и учителј упоређују остатке необрађене глине или ДАС масе са животињама које су обликовали.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: меку графитну оловку и лист из блока.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

9–10. час *Право – криво; Кула*

Уводни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 36 у уџбенику. Ученици посматрају репродукцију слике Пола Сезана и одговарају на питање из уџбеника: *Какве је линије уметник повлачио да би приказао куће, а какве да би приказао планине?*

Учитељ затим објашњава ученицима да смо окружени облицима које можемо представити помоћу кривих и правих линија. Учитељ на табли црта листопадно дрво. Крошњу тог дрвета учитељ црта повлачећи криве линије, а стабло повлачећи две праве линије.

Каквим је линијама нацртана крошња дрвета, а каквим стабло?

Који су предмети у учионици сасстављени од правих линија?

Које облике у школском дворишту можемо приказати кривим линијама?

Ученици затим цртају кућу или зграду у којој живе, а потом би требало да кажу какве су линије повлачили цртајући.

Ученици затим решавају задатак на стр. 37 у уџбенику.

Главни део часа

Стваралачки задатак ученика на овом часу јесте да нацртају кулу повлачећи праве и криве линије. Разговором о Ајфеловој кули учитељ ће мотивисати ученике да задатак реше успешно. Ученици посматрају фотографије Ајфелове куле и уочавају на њој праве и криве линије. Учитељ прати рад ученика и подстиче их на маштовита решења.

Завршни део часа

Изложба радова ученика. Ученици треба да наведу на које би место поставили своју кулу, зашто би је ту поставили и како би је назвали.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: поклопац од ѡогурта, незаштрену графитну оловку, старе новине.

ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (Контраст)

11–12. час *Искушено – удублјено; Рельеф; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

На овом часу ученици треба да уоче контраст *искушено – удублјено*.

Учитељ може донети на час предмете који су испупчени и удублjeni (школьке, чиније и сл.). Те предмете ученици треба да опишују и да уоче њихове карактеристике. Учитељ ће затим упутити ученике на стр. 38 у уџбенику, на којој се налазе фотографије школјке и корњаче. Задатак ученика јесте да препознају испупчене и удублјене делове на школци и корњачи. Ученици затим додирују своја лица прстима и уочавају шта је на њиховим лицима испупчено, а шта удублјено. Након тога ученици решавају задатак на стр. 38 у уџбенику. Ако у школи постоји скулптура или биста (портрет), учитељ може и на том примеру показати ученицима испупчене и удублјене делове.

Главни део часа

На стр. 39 у уџбенику налази се стваралачки задатак *Рельеф*. Ученици од поклопца за јогурт праве рельеф. Процес рада описан је у уџбенику. Учитељ ће објаснити ученицима шта је рельеф, а затим ће их упутити на примере у уџбенику.

Завршни део часа

Ученици треба да опишу рельеф који су направили и да кажу с које је стране он удублјен, а с које испупчен (удубљена је она страна на којој се налази натпис).

Ученици на крају часа решавају *Уметнички квиз* и разговарају о стваралачким задацима, о томе који им се највише допао и зашто.

Корелација: Свет око нас, математика

Учитељ на следећи час доноси старе новине.

Ученици на следећи час доносе: меку графитну оловку.

ЧЕМУ СЛУЖЕ ЗНАЦИ (Знаци и симболи)

1–2. час Знаци; Саобраћајни знаци

Уводни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 42 у уџбенику, на први задатак. Ученици треба да на тој страни уџбеника напишу своје име и да затим кажу од колико се гласова састоји њихово име и да ли се неки од њих понављају. Учитељ затим подсећа ученике на то да у нашој азбуци за сваки глас постоји посебно слово и да су слова знаци помоћу којих записујемо гласове. Учитељ објашњава ученицима да и у математици користимо знаке за различите рачунске операције.

Учитељ објашњава ученицима да се знаци који су симболи различитих удружења и установа углавном састоје од једноставног цртежа и да их на основу тих цртежа препознајемо и разликујемо од других сличних удружења. На стр. 42 у уџбенику налазе се примери знакова различитих установа, дечјих и хуманитарних организација, библиотеке... Учитељ упућује ученике на ту страну у уџбенику и објашњава им да је знак цртеж који тачно, прецизно и јасно преноси неку поруку. Учитељ затим дели ученицима старе новине или часописе, у којима они треба да пронађу знаке различитих установа и да их залепе на предвиђен простор на стр. 42. у уџбенику. Ученици треба да опишу знак који су изрезали и залепили.

Главни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 43 у уџбенику и поставља им следећа питања:
Чему служе саобраћајни знаци? Шта нам йоручују саобраћајни знаци који су овде приказани? Чему служи семафор? Шта означава свака боја на њему? Како је обележено месмо на којем можемо да пређемо улицу? Којих се правила Јридржаваш када прелазиш улицу?

Учитељ подсећа ученике на то да нас саобраћајни знаци упућују на безбедно и правилно кретање у саобраћају, а затим пушта песму А. Кораћа *Како се прелази улица* (CD уз Музичку културу 1, Креативни центар). Након слушања песме ученици са учитељем излазе у околину школе, у шетњу. Циљ шетње јесте опажање и уочавање саобраћајних знакова, такође и знакова који су истакнути на рекламама, продавницама и сл. У току шетње учитељ треба да скрене пажњу ученицима на те знаке, али такође треба да подстиче ученике на то да и сами опажају. По повратку у учионицу ученици по сећању цртају неке од знакова које су видели у шетњи.

Завршни део часа

Ученици треба да опишу знак који су нацртали у уџбенику. Бира се најинтересантнији знак који су ученици пронашли у новинама и залепили у уџбеник. Ученици треба да образложе зашто им се тај знак највише допада и шта он означава.

Корелација: Свет око нас, математика, музичка култура, српски језик

Ученици на следећи час доносе: лист из блока, колаж-папир, дрвене и воштане бојице, вуницу, маказе.

ЧЕМУ СЛУЖЕ ЗНАЦИ (Знаци и симболи)

3–4. час *Застава; Грб; Застава мој одељења; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ подсећа ученике на разговор о знацима који су водили на претходном часу и упућује их на стр. 44 у уџбенику, на којој се налазе различити примери застава и грбова. Учитељ објашњава ученицима да свака држава има своју заставу и свој грб и да су застава и грб најважнији симболи државе. Заставе су готово увек правоугаоног облика, једнобојне или вишебојне. На њима се могу налазити и украсни знаци.

На стр. 44 у уџбенику приказане су заставе Канаде, Француске и Кеније. Ученици треба да одаберу и опишу заставу која им се највише допада и да образложе свој избор. Учитељ објашњава ученицима да поједине покрајине, градови, војне јединице, организације, друштва и установе такође могу имати своје заставе. Учитељ затим објашњава ученицима појам *троба*. Грб је настао у средњем веку да би се ратници (вitezови) у борби међусобно разликовали. Они су грбове носили на својим штитовима и због тога је облик штита основни облик сваког грба. Унутар грба обично су представљени животиња, биљка, тврђава или неки предмет, а боје су чисте и јасно одвојене да би се на великој удаљености боље уочавале. Вitez је смео да носи само један грб, који је након његове смрти наслеђивао најстарији син. На витешким турнирима, који су организовани да би се вitezови увежбавали за рат, приређиване су и смотре застава, грбова и оклопа. Учитељ може испричати ученицима приче о краљу Артуру или светом Ђорђу и тако им доčарати време вitezova. Ако постоји могућност, учитељ може да пусти ученицима део филма *Робин Худ* са сценама турнира. Учитељ затим објашњава ученицима да су грбови с временом постали и симболи градова, покрајина, установа и сл. и да се наука која се бави проучавањем грбова назива *хералдика*. Учитељ упућује ученике на стр. 45 у уџбенику, на којој се налазе грбови две племићке породице и грбови градова Београда и Варшаве. Ученици треба да опишу те грбове. Учитељ затим објашњава шта означава сваки цртеж на грбовима града Београда и Варшаве. Објашњење се налази на стр. 45 у уџбенику. Ученици треба да пронађу грб свога града и да га залепе на предвиђено место на стр. 45 у уџбенику или да га нацртају. На Интернету учитељ можда може пронаћи грб града у којем се налази школа. [Потребно је да оде на сајт www.google.com и да у предвиђеном простору напише име града и реч грб (нпр. ruma grb)].

Учитељ упућује ученике на стр. 46 у уџбенику и објашњава им да грбове имају и спортски клубови. Ученици треба да на основу грба препознају о ком фудбалском клубу је реч и да назив клуба упишу испод сваког грба, па да затим смисле и нацртају грб свог одељенског тима.

Главни део часа

Ученици праве заставу свог одељења. Упутство за рад налази се на стр. 47 у уџбенику.

Учитељ упућује ученике на различите примере застава и грбова. Објашњава им да треба да користе чисте боје и једноставан цртеж како би њихова застава могла да се види с велике удаљености. Учитељ надгледа рад ученика.

Завршни део часа

На крају часа ученици праве изложбу. На зид учионице каче заставе које су направили. Са учитељем бирају најуспешније направљене заставе, а затим проглашавају званичну заставу одељења. Ученици затим решавају Уметнички квиз који се налази на стр. 48 у уџбенику.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: два листа из блока или велике свеске, дрвене бојице, меку графитну оловку, лепак за папир, маказе.

РАЗНОЛИКИ АМБИЈЕНТИ (Амбијенти – сценски простор)

1–2. час *Различићи амбијенћи; Кућа од Јајира; У Јозоришту...; Обуци Црвенкају и ловца*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ објашњава ученицима појам *амбијенћ*. Ученици затим решавају задатак на стр. 50 у уџбенику. Задатак ученика јесте да испод сваке слике напишу о којем је амбијенту реч и да залепе одговарајуће налепнице са стр. А2. Након решавања задатка ученици треба да кажу по чему су карактеристични ти амбијенти и шта човек ради у њима.

Мотивациона питања:

*По чему је карактеристичан амбијенћ учионице? Како изледа сала за физичко васпитање?
Како изледа школско двориште? Како изледају аутобуска или железничка станица?
Оиши амбијенћ улице у којој се налази ћврда кућа. Оиши своју кућу/сттан.
Које просторије постоје у ћврдију кући/сттану? Шта је карактеристично за сваку просторију?
Шта радиш у њима?*

Након овог разговора учитељ упућује ученике на стр. 51 у уџбенику, на којој се налази стваралачки задатак *Кућа од Јајира*. Ученици на основу упутства праве кућу од папира, коју ће затим да обоје и да на њој нацртају прозоре и врата. Потом треба да опишу кућу коју су направили и да кажу које су просторије нацртали.

Главни део часа

Мотивациона питања:

По чему је карактеристичан амбијенћ у којем се одиправљају представе? Коју си Јозоришну представу изледао? Како су изледали глумци у представи коју си изледао? Како је изледала Јозорница?

Након разговора учитељ објашњава ученицима да се за сваку представу позорница уређује на другачији начин и да тај ликовно осмишљени простор у којем се одиграва представа називамо *сценографија*. На стр. 52 у уџбенику налази се задатак који ученици треба да ураде. Задатак ученика јесте да направе сценографију за позоришну представу *Црвенкаја* користећи одговарајуће налепнице са стр. А3 у уџбенику. Учитељ пре решавања задатка треба да прочита ученицима бајку *Црвенкаја*.

Мотивациона питања:

*Какав је амбијенћ описан на јочешку бајке? (шума) Шта је карактеристично за шуму?
Где живи бака? (у кући). Овај разговор помоћи ће ученицима да одаберу одговарајуће налепнице са стр. А3 у уџбенику.*

Након прављења сценографије за бајку ученици треба да направе одело за *Црвенкапу* и ловца. Упутство за тај задатак налази се на стр. 53 у уџбенику.

Мотивациона питања:

Како је обучена Црвенкаја? Како је она добила име? Како изледа ловачко одело? Које је боје?

Завршни део часа

На крају часа ученици ређају своје куће од папира и тако праве град. Разговарају о томе шта се све налази у насељеном месту (аутобуска станица, позориште, музеј, школа, трг...), како изгледају улице, паркови итд.

Корелација: Свет око нас, српски језик

Ученици на следећи час доносе: хамер, меку графитну оловку, папире у боји, креп-папире у боји, украсне траке, сребрни папир од чоколаде, фломастере, маказе, лепак за папир, гумицу.

РАЗНОЛИКИ АМБИЈЕНТИ (Амбијенти – сценски простор)

3–4. час Новогодишња представа и маскенбал; Маске; Новогодишње маске; Новогодишње капе

Уводни део часа

На овом часу ученици праве новогодишње маске или капе.

Учитељ упућује ученике на стр. 54 у уџбенику, на којој се налазе примери маски које су се некада правиле и користиле поводом различитих празника и свечаности, а које се налазе у збирци Етнографског музеја у Београду. Учитељ објашњава ученицима да се данас маске користе у позоришту, на карневалима и маскенбалима и упућује их на примере у уџбенику који приказују маске с карнавала у Венецији.

Главни део часа

Ученици бирају да ли ће правити новогодишње капе или маске. Примери и упутства за прављење маски налазе се на стр. 55, а за капе на стр. 56 и 57 у уџбенику.

Учитељ у току часа надгледа рад ученика и помаже им у раду.

Завршни део часа

Ученици испробавају своје новогодишње маске и капе и проглашавају најмаштовитију и најинтересантнију маску и капу.

Корелација: Свет око нас, музичка култура

Учитељ на следећи час доноси: спреј који је имитација снега.

Ученици на следећи час доносе: дебље папире различитих боја, сребрни папир од чоколаде, лепак за папир, пластику и тканину, фломастере, колаж-папир, вуницу, маказе, плави и зелени креп-папир, рајснадле, селотејп.

РАЗНОЛИКИ АМБИЈЕНТИ (Амбијенти – сценски простор)

5–6. час *Новоћодишње чаролије; Новоћодишњи украси; Новоћодишња журка; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

На овом часу ученици уређују амбијент учионице, мењају га правећи украсе и делове сценографије за новогодишњу журку и маскенбал.

Мотивациона питања:

Како украшаваш своју кућу/стан пред Нову годину? Како изгледа новогодишњи украс на твојој јелки који ћи се највише дочарао? Којих су боја и каквих облика новогодишњи украси?

Главни део часа

Ученици најпре праве новогодишње украсе за учионицу. Упутство за прављење украса налази се на стр. 58 у уџбенику.

Ученици затим, у договору са учитељем, одлучују о томе који ће зид украсити прозором и јелком од креп-папира. Упутство за прављење прозора и јелке налази се на стр. 59 у уџбенику.

Завршни део часа

Ученици украшавају учионицу украсима које су направили на почетку часа.

Прозоре украшавају цртежима које цртају спрејом који је учитељ донео на час.

Када ученици заврше са украшавањем учионице, треба да кажу на који су начин изменили амбијент учионице.

На крају часа ученици решавају Уметнички квиз на стр. 60 у уџбенику, а затим се договарају са учитељем о томе када ће бити одржани новогодишња журка и маскенбал.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: кутију за ципеле, пакпапир, колаж-папир, меку графитну оловку, дрвене и воштане бојице, фломастере, селотејп, маказе.

ПАКЕТИЋИ И ЗАВЕЖЉАЈИ [Индивидуално коришћење различитих материјала за рад – (паковање)]

1–2. час Поклони; Кушија за йоклон

Уводни део часа

Мотивациона питања:

У којим приликама дајеш и примиш љоклоне? За што неком нешто љоклањаш?

На који начин то чиниш?

Након овог разговора учитељ са ученицима чита песму Дејана Алексића *Даривање*, која се налази на стр. 62 у уџбенику. На основу садржине те песме ученици треба да схвате да није толико важно шта добијамо или дарујемо, већ да су важне пажња и љубав коју исказујемо даривањем. Лепо упакован поклон, који смо сами украсили, доказ је наше пажње према пријатељу коме нешто поклањамо.

Главни део часа

На стр. 63 у уџбенику налази се стваралачки задатак намењен ученицима (*Кушија за љоклон*). Дато је неколико идеја за паковање поклона. Оне треба да подстакну ученике на нова маштовита решења.

Завршни део часа

Изложба украшених кутија за поклон. Издавање најмаштовитијих решења.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: играчку, мању кутију, мараме и тканине квадратног облика.

ПАКЕТИЋИ И ЗАВЕЖЉАЈИ [Индивидуално коришћење различитих материјала за рад – (паковање)]

3–4. час *Крīиџe и чворићi; Необични завежљајi*

Уводни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 64 у уџбенику, на којој су дати примери поклона упакованих у тканину. Учитељ објашњава ученицима да Јапанци на тај начин увијају поклоне, али да тако пакују и одећу, постельину, предмете и сл.

Главни део часа

На стр. 64 и 65 у уџбенику налазе се упутства за паковање поклона.

Ученици ће да пакују предмете које су донели на начин на који то раде Јапанци.

Учитељ им објашњава да тако могу да пакују и поклоне за своје другаре. Када увежбају паковање на основу понуђених примера, ученици ће и сами да сmisле нов начин увијања поклона у тканину.

Завршни део часа

Ученици са учитељем организују изложбу *пакетића и завежљаја*. Ученици ће рећи који им се начин паковања највише допада и зашто. Они који буду сmisлили нов начин паковања показаће поступак другим ученицима.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: неколико мањих играчака, тканине, вуницу или конопац.

ПАКЕТИЋИ И ЗАВЕЖЉАЈИ [Индивидуално коришћење различитих материјала за рад – (паковање)]

5–6. час Нови изрази; Тајанствени предмети; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање

Уводни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 66 у уџбенику, на којој се налазе фотографије радова уметника Криста Јавачева. Учитељ објашњава ученицима да је тај уметник прекривао тканинама и другим материјалима зграде и пејзаже. На тај начин желео је да учини зграде и пејзаже интересантним и необичним. Ученици посматрају радове тог уметника и одговарају на питања из уџбеника.

Главни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 67 у уџбенику и објашњава им да је уметник Кристо Јавачев на тај начин умотавао и предмете који се свакодневно употребљавају. Ученици треба да открију који се предмет скрива испод тканине и да упишу одговор на предвиђено место (моторцикли). Стваралачки задатак за ученике јесте да играчке које су донели на час упакују у тканину онако како је то радио уметник К. Јавачев.

Завршни део часа

Ученици праве изложбу својих радова и погађају шта се скрива испод тканина у које је свако од њих умотао различите предмете.

Ученици затим решавају Уметнички квиз на стр. 68 у уџбенику.

Корелација: Свет око нас

Учитељ на следећи час доноси: лепенке (70×100 cm), бели акрилик, четку средње величине. Ученици на следећи час доносе: кутије различитих величина, ваљке од тоалет-папира, лепак.

ИГРАЧКЕ И УКРАСИ (Једнобојна композиција употребних предмета)

1–2. час *Нови облици; Снежни рељеф*

Уводни део часа

Ученици од картонске амбалаже праве нове облике (украсне предмете, играчке).

Главни део часа

Стваралачки задатак за ученике јесте да направе *Снежни рељеф*. Упутство за рад налази се на стр. 70 у уџбенику. Тај задатак ученици раде у групи (по четири ученика). Ученици по лепенки распоређују прикупљену амбалажу. Учителј треба да подстиче ученике на то да праве различите комбинације, да слажу прикупљене кутије све док не направе целину којом су задовољни. Када распореде кутије онако како желе, ученици их лепе за лепенку. Уз учитељеву помоћ, амбалажу и лепенку боје белим акриликом.

На тај начин губи се првобитна функција тих предмета.

У току часа учитељ надгледа рад ученика и помаже им.

Уколико сматра да је то потребно, учитељ може објаснити ученицима појам *клуажа*. (*Клуаж* је плитак или дубок рељеф направљен од различитих материјала обојених истом бојом.)

Завршни део часа

Свака група ученика бира свог представника – он ће да каже од којих је кутија направљен *Снежни рељеф*. Затим ученици са учитељем бирају најмаштовитији и најуспелији рад.

Корелација: Свет око нас, математика

Учителј на следећи час доноси: веће кутије, молерску самолепљиву папирну траку, бели акрилик, четку за фарбање средње величине.

Ученици на следећи час доносе: темпере, четкице, мушему или старе новине, кецељу, теглу за воду и крпицу.

ИГРАЧКЕ И УКРАСИ (Једнобојна композиција употребних предмета)

3–4. час *Сликам ћи ћричу*

Уводни део часа

Ученици од кутија из продавнице праве шарене коцке којима ће украсити учионицу.

Главни део часа

На стр. 71 у уџбенику налази се стваралачки задатак за ученике *Сликам ћи ћричу*. Ученици раде у групама (по четири ученика). Њихов задатак јесте да сmisле и илуструју причу. Пре него што почну с радом, ученици треба да се договоре који ће део приче илустровати свако од њих. Уз учитељеву помоћ, кутију боје белом акрилном бојом, а потом сваки ученик треба да исплика једну бочну страну кутије. Учителј прати рад ученика и подстиче их на маштовита решења.

Завршни део часа

У завршном делу часа ученици, уз учитељеву помоћ, праве изложбу кутија. Требало би да свака кутија буде изложена на клупи да би ученици могли да их разгледају са свих страна. Представник сваке групе треба да исприча осталим ученицима причу коју је група смислила. Учителј и ученици заједно бирају најмаштовитије испликане кутије.

Корелација: Свет око нас, математика

Учителј на следећи час доноси: бели акрилик и четку за фарбање средње величине. Ученици на следећи час доносе: кутије различитих величина, ваљке од тоалет-папира и кухињских убруса, картонске кутије за јаја, федере из хемијских оловака, лепак за папир, пластику, дрво, тканину, затим темпере, четкице, мушему или старе новине, кецељу, теглу за воду и крпицу.

ИГРАЧКЕ И УКРАСИ (Једнобојна композиција употребних предмета)

5–6. час *Играчке; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

На стр. 72, 73, 74 и 75 у уџбенику налази се стваралачки задатак за ученике *Играчке*. Задатак ученика јесте да од прикупљених кутија различитих величина, ваљака од тоалет-папира и сличног направе нове играчке. Идеје за прављење неких играчака налазе се на наведеним странама.

Главни део часа

Разговором о омиљеним играчкама учитељ ће подстичи ученике на маштовита решења. Подстицаће ученике на то да кутије слажу на различите начине, да се играју кутијама и трагају за необичним обликом нове играчке. Тек када буду били задовољни решењем, ученици ће лепком спојити делове амбалаже. Када споје делове амбалаже, обојиће играчку, уз учитељеву помоћ, белим акриликом, а потом ће је темперама исликати онако како желе.

Завршни део часа

Ученици треба да кажу од чега су направили играчку и шта она представља. Затим са учитељем бирају најмаштовитија решења и решавају *Уметнички квиз* на стр. 76 у уџбенику. До краја часа играју се у паровима направљеним играчкама.

Корелација: Свет око нас, математика

Ученици на следећи час доносе: дрвене бојице, лист из блока, колаж-папир, лепак за папир, маказе.

СВЕТ ИЗ МОЈЕ МАШТЕ (Замишљања)

1–2. час *На крилима маште; Далеки јредели*

Уводни део часа

На следећим часовима задатак учитеља јесте да путем репродукција и прича подстакне ученике на маштање. Ученици треба да маштају, замишљају и потом стварају.

Учитељ упућује ученике на стр. 78 у уџбенику, где се налазе репродукције слика Анрија Русоа. *Које је животиње насликао сликар? Какво је биље и раскиње насликао?* Ученици треба да опишу слике. Учитељ затим објашњава ученицима да је тај сликар сликао егзотичне и необичне пределе које никада није посетио. Одлазио је у ботаничку башту и зоолошки врт у Паризу и цртао необичне биљке и дивље животиње. Цртајући их, он је маштао и замишљао да је заиста посетио таква места. Разговор треба да помогне ученицима да схвате да је за стварање потребна машта.

Главни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 79 у уџбенику и објашњава им да они треба да замисле да бродом који је приказан на тој страни крећу на далеко путовање. Ученици ће прво да нацртају свог друга или другарицу и себе на броду, а потом ће обојити брод дрвеним бојицама. Ученици могу дати и назив свом броду. Учитељ може показати ученицима и књиге из школске библиотеке у којима се налазе слике дивљих животиња и далеких предела и тако додатно мотивисати ученике за рад.

Завршни део часа

Ученици треба да кажу коју су далеку земљу посетили, шта су тамо видели, доживели и да опишу свој рад.

Корелација: Свет око нас, српски језик

Ученици на следећи час доносе: лист из блока, меку графитну оловку, темпере, флах-четкице (пљоснате) бр. 2, 4, 8, 10, посуду за воду, палету, крпицу, кецељу, мушему или старе новине.

СВЕТ ИЗ МОЈЕ МАШТЕ (Замишљања)

3–4. час *Поход на Месец; Слика са Месеца*

Уводни део часа

На овом часу ученици замишљају да су отпотовали на Месец.

Учитељ упућује ученике на стр. 80 у уџбенику, на којој се налазе слике Месеца и одела астронаута. Учитељ ће објаснити ученицима да је за боравак на Месецу потребно специјално одело које је приказано на слици. Ако у школској библиотеци постоје књиге о Месецу, учитељ их може донети на час и показати ученицима.

Главни део часа

Мотивациона питања:

Замислиће да сће у ракети и да сће се ђриближили Месецу. Како Месец изгледа изблиза? Којих је боја предео који њосматраш? Замислиће да сће изашли из ракете.

Каква је површина Месеца? Да ли нешто расће на Месецу?

Ученици сликају оно што замишљају да су видели на Месецу. Учитељ надгледа рад ученика и подсећа их на то да прво треба да исликају велике површине (позадину), а тек онда да раде детаље, као и на то да треба да користе мало воде.

Завршни део часа

Учитељ са ученицима организује изложбу. Ученици разговарају о својим доживљајима са замишљеног путовања на Месец.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: лист из блока, дрвене бојице, темпере, флах-четкице (пљоснате) бр. 2, 4, 8, 10, посуду за воду, палету, крпицу, кецељу, мушему или старе новине, ДАС масу.

СВЕТ ИЗ МОЈЕ МАШТЕ (Замишљања)

5–6. час *Био једном један змај...; Мој змај; Уметнички квиз, есћејска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

Мотивациона питања:

Сијурно си читашао бајке или гледао филмове у којима је један од ликова био змај.

Како изгледају змајеви из бајки или филмова? Како се тонашају?

Учител је упућује ученике на стр. 82 у уџбенику, на којој се налазе примери из историје уметности. Учител објашњава ученицима да неки уметници замишљају змајеве онако како је приказано на репродукцијама у уџбенику. Ученици треба да изаберу најзанимљивију репродукцију змаја из уџбеника, да је опишу и да образложе свој избор. На стр. 83 у уџбенику налазе се представе змајева које су дело илустратора Душана Павлића и Добросава Боба Живковића. Учител објашњава ученицима да сваки уметник другачије замишља и црта змаја. У бајкама се змајеви описују као крилати бића, с једном главом или више њих; они бљују ватру, живе у пећинама, језерима...

Учител може прочитати неку од бајки у којима се помињу змајеви (*Чардак ни на небу ни на земљи, Стојаша и Младен...*).

Главни део часа

Ученици смишљају модерну бајку у којој се змај појављује у месту у којем они живе, а доживљаје тог змаја сликају на листу из блока или обликују змаја од ДАС масе.

Завршни део часа

На крају часа ученици, уз учитељеву помоћ, праве изложбу радова. Ученици треба да кажу које мочи поседује њихов змај и како се он зове. Затим решавају *Уметнички квиз* који се налази на стр. 84 у уџбенику.

Корелација: српски језик

Ученици на следећи час доносе: кутију од ципела, дебљу вуницу или сатенску траку, фломастере, папире у боји, лепак за папир, маказе.

ЉУБАВ, ПРИЈАТЕЉСТВО И МАШТА [Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем (везивање)]

1–2. час *Шта се чиме спаја?; Кутија за усвојене*

Уводни део часа

На овим часовима ученици у својој околини уочавају предмете настале спајањем (везивањем) и стварају нове облике спајањем различитих предмета.

На почетку часа учитељ треба да објасни ученицима да на часовима ликовне културе спајањем различитих материјала, а понекад и истих (папира, тканине, картона, сребрних папира од чоколаде, пластилина, каменчића...), праве колаже, играчке, скулптуре...

Учитељ поставља ученицима следеће питање: *Чиме спајаше тајире за јодлогу када правиш колаж?* Том приликом подсећа их на часове на којима су од амбалаже правили нове играчке, новогодишње капе и маске и пита их чиме су спајали материјале од којих су све то правили. Ученици затим треба да пронађу на својој одећи места на којима је она спојена. Потом одговарају на питања која се налазе на стр. 86 у уџбенику. Учитељ после тога напомиње ученицима да начин спајања зависи од материјала од којег је направљен предмет.

Главни део часа

Ученици од кутије за ципеле праве *кутију за усвојене*. На стр. 87 у уџбенику налази се упутство за рад. Ученици украсавају кутију онако како желе. На кутији могу написати своје име и презиме.

Завршни део часа

У завршном делу часа ученици, уз учитељеву помоћ, праве изложбу кутија, бирају најмаштовитија решења и разговарају о њима.

Корелација: Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: породичну фотографију, дрвене бојице, три дрвене варјаче (две исте величине и једну мању), вунице различитих боја, папире у боји, крпице, фломастере, маказе, лепак за папир, пластику, тканину, дрво.

ЉУБАВ, ПРИЈАТЕЉСТВО И МАШТА [Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем (везивање)]

3–4. час *Нек свуд љубав сја; Породица Варјачић*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ пушта народну песму из Белигије *Нек свуд љубав сја* (CD уз уџбеник *Музичка култура за 2. разред основне школе*, Креативни центар).

Ученици треба да говоре о породичним фотографијама које су донели на час и да на предвиђеном простору, на стр. 88 у уџбенику, нацртају чланове своје породице.

Учитељ затим чита народну причу *Седам Јрушова*, коју ученици треба да илуструју.

Учитељ разговара са ученицима о међусобним односима јунака из приче и о њиховим особинама. Ученици разговарају о томе како би јунаци требало да се понашају и због чега.

Главни део часа

Ученици праве породицу Варјачић. Идеје и процес прављења описани су на стр. 89 у уџбенику. Ученици спајају различите материјале и повезују их у једну целину. Учитељ надгледа рад ученика и помаже им да спајају различите материјале (тканине и дрво), да режу тканине и папир, ако је то потребно. У току рада ученици смишљају причу о томе како су се мама и тата Варјачић упознали и заволели.

Завршни део часа

Ученици описују породицу Варјачић (начин на који су правили сваку лутку), а потом треба да испричaju причу о томе како су се мама и тата Варјачић упознали и заволели.

Корелација: музичка култура, српски језик

Ученици на следећи час доносе: четири чаше од ѡогурта, вунице различитих боја, колаж-папир, крпице, фломастере, маказе, лепак за папир, пластику, тканину, дрво.

ЉУБАВ, ПРИЈАТЕЉСТВО И МАШТА [Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем (везивање)]

5–6. час *ДруЃарство; Мој друѓ и ја; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ пушта песму М. Суботе *Друѓарство*.

Мотивациона питања:

Зашто је сваком човеку љоштребан Јријашељ? Шта све Јријашељи заједно раде?

Како би љребало да се Јријашељи љонашају једни љрема другима? Ошиши свој најбоље Јријашеља и објасни зашто ћи је баш он најбољи Јријашељ. У којим си Јриликама љомотао Јријашељу? Када је он љомотао ћеби?

Учитељ затим чита песму Ј. Ј. Змаја *Добри Јријашељи*. Ученици треба да илуструју ту песму.

Главни део часа

Стваралачки задатак за ученике јесте да од пластичних чаша направе свог друга и себе.

Задатак се налази на стр. 91 у уџбенику. Учитељ помаже ученицима да залепе чаше ѡогурца једну за другу, као што је то приказано на слици у уџбенику. Када се лепак нанесе и чаше споје, важно је да се сачека неколико тренутака да се лепак осуши. Ученици затим могу од материјала који су донели на час да направе свог друга и себе.

Завршни део часа

Учитељ поново пушта песму М. Суботе *Друѓарство*. Ученици затим решавају *Уметнички квиз* на стр. 92 у уџбенику.

Корелација: Свет око нас, музичка култура, српски језик

Ученици на следећи час доносе наливперо.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

1–2. час *Како се некада писало; Калиграфија; Мој јоштис*

Уводни део часа

Ученици до краја школске године вежбају лепо писање латиничких и ћириличких слова. Тема *Како се некада писало* (стр. 94–99 у уџбенику) уводи ученике у историју писма путем репрезентативних репродукција и занимљивости. На стр. 95 у уџбенику дат је задатак у вези са хијероглифима. Ученици треба да сmisле знаке који личе на хијероглифе за слова Ж, Ч, Ђ, Ш, Ђ, Љ, Њ и да напишу имена чланова своје породице и поруку најбољем другу или другарици. На стр. 98 у уџбенику налази се писмо глагољица којим ученици треба да напишу своје име и име друга из клупе. Након упознавања ученика са настанком ћирилице (стр. 99 у уџбенику) сваки ученик треба да напише по једно ћириличко слово. Учитељ ће слова залепити на хамер и тако ће направити постер ћириличких слова; постер ће окочити на зид у учионици.

Главни део часа

Након упознавања са историјом писма и решавања поменутих задатака учитељ упућује ученике на стр. 100–101 у уџбенику и објашњава значење појма *калиграфија*. На стр. 100 и 101 у уџбенику налазе се калиграфски примери на ћириличком писму калиграфа Александра Додига. Ученици затим треба да увежбају лепо писање свог имена и презимена. На стр. 102 у уџбенику налази се потпис песника Добрице Ерића. Учитељ треба да напомене ученицима да пишу наливпером јер ће тако њихов рукопис бити лепши. На крају школске године ученици треба поново да се потпишу на тој страни, на предвиђеном простору, и да уоче свој напредак.

Завршни део часа

На крају часа ученици разговарају са учитељем о томе које им је писмо са страна 94–99 у уџбенику најинтересантније и због чега.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: свеску без линија, самолепљиви колаж-папир, дрвене бојице, наливперо.

Напомена

Ученици на овим часовима, уместо наливпером, могу писати и меком графитном оловком.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

3–4. час *Мoj сīоменар*

Уводни део часа

Циљ стваралачког задатка *Мoj сīоменар* јесте да ученици вежбају лепо писање.

Ученици сами бирају писмо којим ће писати.

На стр. 104 у уџбенику налази се страна из *Сīоменара* Ћерке Вука Караџића – Мине.

Учитељ говори ученицима о томе да је Бранко Радичевић био заљубљен у Мину и да јој је написао лепе стихове. На почетку часа ученици украшавају свеску од које ће направити свој споменар. Упутство за прављење споменара налази се на стр. 104–105 у уџбенику.

Главни део часа

Ученици пишу стихове у споменаре, цртају и украшавају те стране. Учитељ надгледа рад ученика и води рачуна о томе да они правилно пишу слова. За писање стихова ученици користе наливперо.

Завршни део часа

На крају часа ученици бирају најлепше написане и украшене стране у свом споменару.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: бели папир (прилог уз уџбеник), графитну оловку, наливперо, челично перо, четкице, тушеве у боји.

Учитељ на следећи час доноси: разгледнице из места у којем се налази школа, књиге с фотографијама тог места.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

5–6. час *Разгледница из мој месец*

Уводни део часа

На овом часу ученици праве разгледницу из свог места. На разгледницама могу писати ћирилицом или латиницом. На почетку часа учитељ ученицима показује разгледнице које је донео и разговара с њима о месту у којем живе: шта је карактеристично за то место (културноисторијски споменици, лепе зграде, река итд.). Затим разговарају о томе да ли у вези с тим местом постоји нека интересантна прича из прошлости. Таквим разговором учитељ мотивише ученике за налажење креативних ликовних решења за разгледницу.

Главни део часа

Задатак *Разгледница из мој месец* налази се на стр. 106 у уџбенику. Ученици на посебном папиру треба да увежбају писање текста који ће исписати на разгледници. Тек када буду били задовољни изгледом написаног текста исписаће га на папиру који се налази у прилогу уз уџбеник. Учитељ надгледа рад ученика у току часа и подстиче их на маштовита ликовна решења.

Завршни део часа

Ученици са учитељем праве изложбу разгледница и бирају најлепше нацртане и најлепшим рукописом исписане разгледнице.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: бели папир (прилог уз уџбеник), графитну оловку, наливперо, челично перо, четкице, тушеве у боји.

Учитељ на следећи час доноси: позивнице за рођендан.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

7–8. час *Позивница за мој рођендан*

Уводни део часа

Ученици праве позивнице за свој рођендан. Учителј на овај час доноси рођенданске позивнице које ће показати ученицима. (Учителј може показати ученицима рођенданске позивнице које су правили ученици из претходних генерација или, уколико није у могућности да пронађе такве примере, рођенданске позивнице које је сам правио и сл.) На стр. 107 у уџбенику налазе се један пример и *Мали савети*. Ученици треба да опишу рођенданску позивницу која им се највише свидела, а затим да кажу какву би позивницу желели да направе за следећи рођендан.

Главни део часа

Ученици праве позивнице и на посебном папиру вежбају да лепим рукописом напишу садржину позивнице. Учителј у току часа надгледа рад ученика и подстиче их на маштовита решења.

Завршни део часа

Ученици са учитељем праве изложбу позивница, бирају најбољу и најлепшим рукописом исписану позивницу.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: папире у боји, тушеве различитих боја, четкице, челично перо, гранчицу, затварач од туша, наливперо, маказе.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

9–10. час *Плакат с њоштисима*

Уводни део часа

Ученици на овом часу пишу различитим средствима (четкицама, челичним пером, гранчицом, затварачем од туша, помоћу траке од дебљег папира...) и на различите начине исписују своје име на мањим папирима.

На почетку часа учитељ упућује ученике на стр. 108 у уџбенику, где се налази пример плаката на којем су на различите начине исписана имена. Учитељ ће објаснити ученицима да је та имена написао уметник/калиграф и да је њихов задатак да на том часу замисле да су и они калиграфи и да пишу најлепше што могу. На стр. 109 у уџбенику налазе се примери слова која су исписана различитим необичним средствима. Учитељ са ученицима разговара о тим примерима и начинима на који су слова исписана. Учитељев разговор са ученицима треба да их подстакне на то да се играју и експериментишу пишући слова на различите начине.

Главни део часа

Ученици пишу своје име различитим средствима за писање. Учитељ у току часа надгледа рад ученика; подстиче их да ослободе руку и да пишу своје име на различите начине.

Завршни део часа

Учитељ анализира изглед (лепоту) рукописа којим су исписана имена. У договору са ученицима, распоређује их по већем папиру (хамеру) и затим лепи. Постер имена требало би окачiti на неко лепо место учионици.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: графитну оловку, наливперо, дрвене бојице, тушеве у боји, челична пера, флах-четкице, лист из блока.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

11–12. час *Иницијали; Моји иницијали*

Уводни део часа

На почетку часа учитељ упућује ученике на стране 110 и 111 у уџбенику, на којима се налазе примери књига са иницијалима. Учитељ објашњава ученицима појам *иницијал*. (Иницијал је украшено слово на почетку поглавља неке књиге. Иницијали су и почетна слова имена и презимена.)

Учитељ може напоменути ученицима да су се књиге некада укравшавале иницијалима пошто није било илустрација. Учитељ може показати ученицима иницијале из различитих књига. (Све књиге из едиције *Пустоловине*, Креативни центар, Београд, садрже иницијале.) У уџбенику се налази пример из једне од књига која припада тој едицији (*Српске народне бајке*).

Главни део часа

Стваралачки задатак ученика јесте да украси прва слова свог имена и презимена.

Он бира да ли ће иницијале написати ћириличким или латиничким писмом.

У току часа учитељ надгледа рад ученика и подстиче их на маштовита решења.

Завршни део часа

Ученици, уз учитељеву помоћ, праве изложбу иницијала, бирају и анализирају најмаштовитија решења. Учитељ може предложити ученицима да направе и иницијале особа које воле и да их тим особама поклоне.

Корелација: српски језик

Ученици на следећи час доносе: графитну оловку, наливперо, дрвене бојице, тушеве у боји, челична пера, флах-четкице, лист из блока.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

13–14. час *Еклибрис; Мој еклибрис*

Уводни део часа

Учитељ упућује ученике на стр. 112 у уџбенику, на којој се налазе примери еклибриса и објашњава им тај појам. (Еклибрис је знак којим се означава да књига припада некоме. Еклибрис садржи име власника и цртеж. Налази се најчешће на унутрашњој страни корице књиге.) Ученици са учитељем анализирају примере из уџбеника, а затим бирају најинтересантнији и образлажу свој избор.

Главни део часа

Ученици смишљају и цртају свој еклибрис. Разговором о бојама, слаткишима и играчкама које воле, ученици ће доћи до идеје за свој цртеж.

Завршни део часа

Ученици треба да опишу свој еклибрис и да, уз учитељеву помоћ, направе изложбу еклибриса.

Корелација: српски језик, Свет око нас

Ученици на следећи час доносе: ДАС масу, чачкалице, гранчице, сатенску траку, маказе, мушему или старе новине, четкицу, тушеве у боји.

ПИШИМО ЛЕПО (Лепо писање са калиграфијом)

15–16. час *Привезак; Умешнички квиз, ештетска анализа и оцењивање*

Уводни део часа

Стваралачки задатак за ученике јесте да направе привеске с почетним словом имена за чланове своје породице. На стр. 113 у уџбенику налази се упутство за рад.

Главни део часа

У току часа учитељ надгледа рад ученика и помаже им да од ДАС масе направе џалачинку на којој ће написати иницијал. Учитељ може подсетити ученике на задатак *Моји иницијали*. Потребно је потребно неко време да се ДАС маса осуши, ученици ће привеске обојити код куће, а потом ће провући сатенску траку кроз рупицу.

Завршни део часа

Ученици се на предвиђеном месту у уџбенику (стр. 102) поново потписују наливпером. Они треба да упореде своја два потписа, а учитељ ће им указати на напредак или на грешке; предложиће им и најбољи начин на који ће те грешке исправити. Ученици затим решавају *Умешнички квиз* на стр. 114 у уџбенику.

Корелација: српски језик, Свет око нас

САДРЖАЈ

Хелен Е. Бакли МАЛИ ДЕЧАК /2	Новогодишња журка; Уметнички квиз, естетска анализа и оцењивање /36
ЦИЉ И ЗАДАЦИ /4	
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА /5	
НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА /6	ПАКЕТИЋИ И ЗАВЕЖЉАЈИ [ИНДИВИДУАЛНО
ПРЕПОРУКЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ	КОРИШЋЕЊЕ РАЗЛИЧИТИХ МАТЕРИЈАЛА
ПРОГРАМА /10	ЗА РАД (ПАКОВАЊЕ)]
НАБАВКА МАТЕРИЈАЛА И ПРИБОРА /15	Поклони; Кутија за поклон /37
ПРЕГЛЕД ГОДИШЊЕГ ПЛАНА /16	Крпице и чворићи; Необични завежљаји /38
У ПОКРЕТУ (КРЕТАЊЕ ОБЛИКА У ПРОСТОРУ)	Нови призори; Тајанствени предмети,
На путу од куће до школе; Како се ко креће?;	Уметнички квиз, естетска анализа
Лептир; Авион; Брод; Жаба /19	и оцењивање /39
Снага природе; Украс за собу /20	
Ветрењача, вежбање; Уметнички квиз, естетска	ИГРАЧКЕ И УКРАСИ (ЈЕДНОБОЈНА
анализа и оцењивање /21	КОМПОЗИЦИЈА УПОТРЕБНИХ ПРЕДМЕТА)
СВЕТЛОСТ И СЕНКА (ДЕЈСТВО СВЕТЛОСТИ	Нови облици; Снежни рељеф /40
НА КАРАКТЕР ОБЛИКА)	Сликам ти причу /41
Светлост; Сенка; Сенка моје играчке /24	Играчке; Уметнички квиз, естетска анализа
Шта је силуeta; Украси своју силуetu;	и оцењивање /42
Уметнички квиз, естетска анализа	
и оцењивање /25	СВЕТ ИЗ МОЈЕ МАШТЕ (ЗАМИШЉАЊА)
ОТКРИВАМ РАЗЛИКЕ (КОНТРАСТ)	На крилима маште; Далеки предели /43
Контраст; Природни и вештачки облици;	Поход на Месец; Слика са Месеца /44
Кухињица /26	Био једном један змај...; Мој змај;
Слагање – разлагање; Коцка, коцка,	Уметнички квиз, естетска анализа
коцкица...; Колаж; Слагалица /27	и оцењивање /45
Једнобојно – вишебојно; Моје рукавице /28	
Обрађено – необрађено; Зоо-врт /29	ЉУБАВ, ПРИЈАТЕЉСТВО И МАШТА
Право – криво; Кула /30	[ПРЕОБЛИКОВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА ИЛИ
Испупчено – удубљено; Рељеф; Уметнички	ПРЕДМЕТА ЊИХОВИМ СПАЈАЊЕМ
квиз, естетска анализа и оцењивање /31	(ВЕЗИВАЊЕ)]
ЧЕМУ СЛУЖЕ ЗНАЦИ (ЗНАЦИ И СИМБОЛИ)	Шта се чиме спаја?; Кутија за успомене /46
Знаци; Саобраћајни знаци /32	Нек свуд љубав сја; Породица Варјачић /47
Застава; Грб; Застава мог одељења;	Другарство; Мој друг и ја; Уметнички квиз,
Уметнички квиз, естетска анализа	естетска анализа и оцењивање /48
и оцењивање /33	
РАЗНОЛИКИ АМБИЈЕНТИ	ПИШИМО ЛЕПО (ЛЕПО ПИСАЊЕ
(АМБИЈЕНТИ – ЦЕНСКИ ПРОСТОР)	СА КАЛИГРАФИЈОМ)
Различити амбијенти; Кућа од папира;	Како се некада писало; Калиграфија;
У позоришту...; Обуци Црвенкапу и ловца /34	Мој потпис /49
Новогодишња представа и маскенбал; Маске;	Мој споменар /50
Новогодишње маске; Новогодишње капе /35	Разгледница из мesta /51
Новогодишње чаролије; Новогодишњи украси;	Позивница за мој рођендан /52

ПРИРУЧНИК ЗА УЧИТЕЉЕ

уз уџбеник за наставу ликовне културе у другом разреду основне школе

прво издање

аутор

mr Мирјана Живковић

рецензенти

мр Милка Вујовић-Стојановић, Факултет примењених уметности, Београд
Јован Мрђеновачки, професор ликовне културе, ОШ „Влада Аксенчијевић“, Београд
Снежана Грибић, професор разредне наставе, ОШ „Ђура Јакшић“, Равни

уредник

mr Слађана Илић

лекtor

Ивана Игњатовић

издавач

Креативни центар
Градиштанска 8
Београд
тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

за издавача

mr Љиљана Маринковић

штампа

Бранмил

тираж

2.000

copyright © Креативни центар 2008

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371.3::73/76 (035)

ЖИВКОВИЋ, Мирјана

Приручник за учитеље за наставу ликовне културе у другом разреду основне школе : уз уџбеник Ликовна култура / [аутор Мирјана Живковић]. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2008 (Београд : Бранмил). – 59 стр. : илустр. ; 30 см

Податак о ауторки преузет из колофона. –
Тираж 2.000.

ISBN 978-86-7781-629-2

а) Ликовно васпитање – Настава – Методика
– Приручници
COBISS.SR-ID 149592844

Министар просвете Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог приручника у оквиру уџбеничког комплета за ликовну културу у другом разреду основне школе решењем број 650-02-00175/2008-06.